

Τ.Ε.Ι. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΣΧΟΛΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΤΜΗΜΑ: ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ & ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ

Α.Μ: 2002045

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΦΑΒΒΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ

2010

Τ.Ε.Ι. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΣΧΟΛΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΤΜΗΜΑ: ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ & ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ

A.M: 2002045

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΦΑΒΒΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ

2010

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	σελ
Εισαγωγή	3
Κεφάλαιο πρώτο	
Συγκέντρωση επιχειρήσεων.....	4
Έννοια ομίλου εταιριών.....	5
Συνδεδεμένες επιχειρήσεις.....	6
Σχέση μητρικής προς θυγατρική.....	7
Συγγενής επιχείρηση.....	8
Κεφάλαιο δεύτερο	
Αρχές και κανόνες κατάρτισης ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων	
Μέθοδοι ενοποίησης.....	10
Βασικές αρχές που διέπουν την ενοποίηση.....	11
Αρχές και κανόνες αποτιμήσεως των στοιχείων των ενοποιούμενων Εταιριών.....	12
Λογιστικές αρχές κατάρτισης των οικονομικών καταστάσεων.....	14
Αρχές που διέπουν την τεχνική της κατάρτισης των ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων.....	18
Ημερομηνία κατάρτισης των ενοποιημένων οικ/κών καταστάσεων.....	19
Κεφάλαιο τρίτο	
Υποχρέωση – απαλλαγή κατάρτισης ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων	
Η ανάγκη ενοποίησης των επιχειρήσεων.....	20
Επιχειρήσεις υποκείμενες σε ενοποίηση.....	21
Υποχρέωση για την κατάρτιση ενοποιημένων οικ/κών καταστάσεων.....	22
Απαλλαγή από την υποχρέωση κατάρτισης ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων.....	24
Απαλλασσόμενες εταιρίες από την ενοποίηση.....	25
Κεφάλαιο τέταρτο	
Ενοποίηση κάθετου, μικτού, σύνθετου, οριζόντιου και αμοιβαίων συμμετοχών ομίλου	
Ενοποίηση κάθετου ομίλου επιχειρήσεων.....	28
Ενοποίηση μικτού ομίλου επιχειρήσεων.....	39
Ενοποίηση σύνθετου ομίλου.....	42
Ενοποίηση ομίλου αμοιβαίων συμμετοχών.....	46
Συμπέρασμα	52
Παράρτημα	54
Βιβλιογραφία	73

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το βιβλίο αυτό χωρίζεται σε πέντε κομμάτια τα οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένα μεταξύ τους και έχουν σαν κεντρικό άξονα την ενοποίηση οικονομικών καταστάσεων.

Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται γενικά στα διάφορα είδη επιχειρήσεων όπως συνδεδεμένες, συγγενής, συγκέντρωση, όμιλος επιχειρήσεων και τέλος την σχέση μητρικής προς θυγατρική.

Συνεχίζουμε με το δεύτερο κεφάλαιο το οποίο μας δίνει λίγο πιο ουσιαστικά την ενοποίηση των οικονομικών καταστάσεων αφού εστιάζεται στις αρχές και τους κανόνες κατάρτισης ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων και της τεχνικής τους, τις μεθόδους ενοποίησης, καθώς και την ημερομηνία κατάρτισης των ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων.

Στην πορεία εξετάζουμε το τρίτο κεφάλαιο το οποίο ασχολείται με την υποχρέωση/ απαλλαγή κατάρτισης ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων. Ποια είναι η ανάγκη ενοποίησης, ποιες επιχειρήσεις απαλλάσσονται και ποιες υποχρεούνται στην ενοποίηση θα αναφέρουμε αναλυτικά σ' αυτό το κεφάλαιο.

Το τέταρτο κεφάλαιο είναι περισσότερο πρακτικό και ασχολείται με την ενοποίηση του κάθετου, μικτού, οριζόντιου και αμοιβαίων συμμετοχών ομίλου αναφέροντας την κάθε μία από τις παραπάνω ενοποιήσεις με παράδειγμα.

Και τέλος υπάρχει ένα παράρτημα με επτά είδη ασκήσεων ώστε να γίνει και έμπρακτα απόλυτα κατανοητή η ενοποίηση των οικονομικών καταστάσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΓΕΝΙΚΑ

Συγκέντρωση επιχειρήσεων

Η τεχνολογική ανάπτυξη συντέλεσε, εκτός των άλλων, στη δημιουργία σύγχρονων επιχειρήσεων, εξειδικευμένων στη παραγωγή προϊόντων προηγμένης τεχνολογίας, καθώς και στην παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών, που καλύπτουν τις σύγχρονες ανάγκες του ανθρώπου. Οι επιχειρήσεις αυτές, για την επίτευξη καλύτερων αποτελεσμάτων και την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του έντονου ανταγωνισμού, που επικρατεί στην παγκόσμια αγορά, συγκεντρώνονται ή συνασπίζονται ή δημιουργούν ομίλους επιχειρήσεων.

Οι μορφές συγκεντρώσεως των επιχειρήσεων, ανάλογα του βαθμού συμπράξεως ή ενώσεως, διακρίνονται:

- **Σε χαλαρής δεσμεύσεως** όπως συμφωνίες Κυρίων, Κοινοπραξίες και άλλες κερδοσκοπικές συμπράξεις.
- **Σε συμπαγούς ενώσεως** όπως Καρτέλ (συνασπισμός επιχειρήσεων ίδιου κλάδου παραγωγής), Κονσέρν (κεφαλαιακή δέσμευση, κοινότητα εκμεταλλεύσεως), Trust: (χωρίς ίχνος αυτοτέλειας των συμμετεχουσών επιχειρήσεων).

Η συγκέντρωση των επιχειρήσεων μπορεί να προσλάβει μια από τις κατώτερες μορφές:

A) Οριζόντια συγκέντρωση

Είναι συνασπισμός ομοειδών επιχειρήσεων ή συγγενούς αντικειμένου επιχειρήσεων για να αντιμετωπίσουν τα μειονεκτήματα του μεταξύ τους ανταγωνισμού και να επικρατήσουν ως μονοπώλια ή ολιγοπώλια. Π.χ.

- Συνασπισμός τσιμεντοβιομηχανιών
- Συνασπισμός τσιμεντοβιομηχανιών και εταιριών παραγωγής(σκυροδέρματος)

Β) Κάθετη συγκέντρωση

Είναι συνασπισμός επιχειρήσεων, που ανήκουν σε διαδοχικά στάδια του κυκλώματος παραγωγής – κυκλοφορίας αγαθών ή υπηρεσιών, για να αποφύγουν τα μειονεκτήματα του καταμερισμού των έργων. Π.χ.

- Συνασπισμός επιχειρήσεων παραγωγής αλουμινίου και επιχειρήσεων παραγωγής προφίλ αλουμινίου.
- Συνασπισμός ελεγκτικών έργων και εταιριών παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών.

Γ) Συμπληρωματική συγκέντρωση

Είναι συνασπισμός ανόμοιων επιχειρήσεων, των οποίων η δραστηριότητα αλληλοσυμπληρώνεται, για να διευρύνουν το χώρο της αγοράς. Π.χ.

- Συνασπισμός ξενοδοχειακών επιχειρήσεων με Πρακτορεία Εξωτερικού.
- Συνασπισμός Πρακτορείων με εταιρείες αεροπορικών μεταφορών.

Έννοια Ομίλου εταιριών

Σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του Ν. 2190/1920 και τις διατάξεις της 7^{ης} οδηγίας της Ε.Ε (83/349 ΕΟΚ), όμιλος επιχειρήσεων είναι:

Α. Το σύνολο των επιχειρήσεων που συνδέονται μεταξύ τους, σύμφωνα με τις διατάξεις του **άρθρου 42^ε παράγρ. 5 εδάφ. α' Ν. 2190/1920**, ήτοι η μητρική με τις θυγατρικές επιχειρήσεις, καθώς και οι θυγατρικές των θυγατρικών επιχειρήσεων. (άρθρο 90 παράγρ. 2 Ν. 2190/1920).

Β. Το σύνολο των επιχειρήσεων, που τα διοικητικά τους συμβούλια απαρτίζονται κατά πλειοψηφία από τα αυτά πρόσωπα. (άρθρο 96 παράγρ. 1 β' Ν. 2190/1920).

Γ. Το σύνολο των επιχειρήσεων που έχουν τεθεί υπό ενιαία διεύθυνση:

- Με βάση ειδική σύμβαση, που έχουν συναφθεί μεταξύ τους.
- Με βάση ειδικού όρου του καταστατικού τους.

(άρθρο 96 παράγρ. 2^α Ν.2190/1920).

Επισημαίνεται ότι ο Όμιλος εταιριών θεωρείται ότι έχει μια ενιαία οικονομική οντότητα παρά τη νομική ανεξαρτησία των επιχειρήσεων.

Τύποι Ομίλων Εταιριών

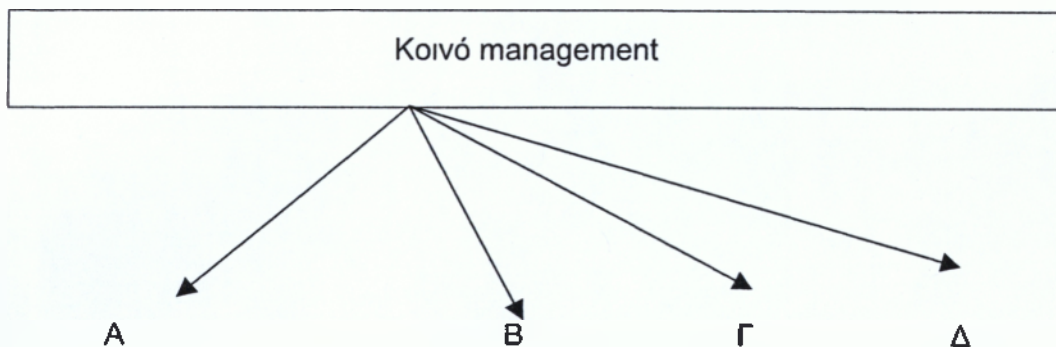
Οι Όμιλοι εταιριών διακρίνονται σε δύο τύπους:

A. Κάθετος Όμιλος

Αποτελείται από τη μητρική επιχείρηση με τις θυγατρικές τις επιχειρήσεις, καθώς και από τις θυγατρικές των θυγατρικών επιχειρήσεων. (άρθρο 42^ε παράγρ.5^α Ν. 2190/1920).

B. Οριζόντιος Όμιλος

Αποτελείται από επιχειρήσεις, που έχουν τεθεί υπό ενιαία διεύθυνσή ή τα διοικητικά τους συμβούλια απαρτίζονται κατά πλειοψηφία από αυτά τα πρόσωπα.

Όλες οι ανωτέρω εταιρίες αποτελούν όμιλο εταιριών (οριζόντιος όμιλος).

Συνδεδεμένες επιχειρήσεις

Σύμφωνα με τις διατάξεις άρθρο 42^ε παράγρ.5 Ν. 2190/1920, συνδεδεμένες επιχειρήσεις είναι:

A. Οι επιχειρήσεις μεταξύ των οποίων υπάρχει σχέση μητρικής προς θυγατρική.

Β. Οι συνδεδεμένες επιχειρήσεις της προηγούμενης περιπτώσεως (μητρικές – θυγατρικές) και κάθε μία από τις θυγατρικές ή τις θυγατρικές των θυγατρικών των συνδεδεμένων αυτών επιχειρήσεων.

Γ. Οι θυγατρικές επιχειρήσεις των περιπτώσεων (α) και (β), άσχετα αν μεταξύ τους δεν υπάρχει απευθείας δεσμός συμμετοχής.

Δ. Κάθε άλλη επιχείρηση, που έχει τεθεί κάτω από ενιαία διεύθυνση, με μία ή περισσότερες από τις ανωτέρω συνδεδεμένες επιχειρήσεις, κατόπιν ειδικής συμβάσεως ή βάσει όρου του Καταστατικού τους.

Επίσης, οι επιχειρήσεις, που τα διοικητικά τους συμβούλια απαρτίζονται κατά πλειοψηφία από τα ίδια πρόσωπα με αυτά των επιχειρήσεων των ανωτέρω περιπτώσεων (α – γ). (άρθρο 42^ε παράγρ.5^(δ) και 96 παράγρ. 1(α) και (β) Ν. 2190/1920).

Σχέση μητρικής προς θυγατρική

Σχέση μητρικής προς θυγατρική υπάρχει όταν μια επιχείρηση (μητρική):

Α: Έχει την πλειοψηφία του κεφαλαίου ή των δικαιωμάτων ψήφου μιας άλλης (θυγατρικής) επιχείρησης έστω κι αν η πλειοψηφία αυτή σχηματίζεται ύστερα από συνυπολογισμό των τίτλων και δικαιωμάτων που κατέχονται από τρίτους για λογαριασμό της μητρικής επιχείρησης.

Β: Ελέγχει την πλειοψηφία των δικαιωμάτων ψήφου μιας άλλης (θυγατρικής) επιχείρησης ύστερα από συμφωνία με άλλους μετόχους ή εταίρους της επιχείρησης αυτής.

Γ: Συμμετέχει στο κεφάλαιο μιας άλλης επιχείρησης και έχει το δικαίωμα, είτε άμεσα, είτε μέσω τρίτων, να διορίζει ή να παύει την πλειοψηφία των μελών των οργάνων διοικήσεως της επιχείρησης αυτής (θυγατρικής).

Δ: Ασκεί δεσπόζουσα επιρροή σε μιαν άλλη επιχείρηση (θυγατρική).

Δεσπόζουσα επιρροή υπάρχει όταν η μητρική επιχείρηση διαθέτει, άμεσα ή έμμεσα τουλάχιστον 20% του κεφαλαίου ή δικαιωμάτων ψήφου της θυγατρικής και τουλάχιστον ασκεί κυριαρχική επιρροή στη διοίκηση ή τη λειτουργία της θυγατρικής. Επισημαίνεται ότι, στα ποσοστά συμμετοχής ή στα δικαιώματα ψήφου, καθώς και στα δικαιώματα διορισμού ή ανάκλησης της μητρικής:

- Προστίθενται τα ποσοστά συμμετοχής και τα δικαιώματα κάθε άλλης επιχειρήσεως, που είναι θυγατρική της ή θυγατρική θυγατρικής της.
- Αφαιρούνται οι μετοχές ή τα μερίδια, που κατέχονται για λογαριασμό άλλου προσώπου, εκτός της μητρικής ή θυγατρικής επιχειρήσεως ή για εγγύηση.
- Αφαιρούνται για την περίπτωση α και β τα ποσοστά κεφαλαίου ή δικαιώματα ψήφου από μετοχές ή μερίδια, που κατέχονται από την ίδια επιχείρηση ή θυγατρικές της από το σύνολο του κεφαλαίου ή των δικαιωμάτων της θυγατρικής επιχειρήσεως.

Συγγενής επιχείρηση

Συγγενής είναι η επιχείρηση στην οποία η επενδύουσα ασκεί σημαντική επιρροή και η οποία δεν είναι εξαρτημένη της επενδύουσας ούτε κοινοπρακτεί μ' αυτήν.

Η επενδύουσα ασκεί σημαντική επιρροή όταν έχει τη δύναμη να συμμετέχει στη διαμόρφωση των αποφάσεων οικονομικής και επιχειρηματικής πολιτικής της συγγενούς επιχειρήσεως.

Σχετικά με την έννοια της συγγενούς επιχειρήσεως αναφέρονται:

A: Το Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο 28 (IAS)

Σύμφωνα με το Πρότυπο αυτό, συγγενής είναι μια επιχείρηση στην οποία ο επενδυτής ασκεί ουσιώδη επιρροή και η οποία δεν είναι ούτε θυγατρική ούτε κοινοπραξία του επενδυτή.

Ουσιώδης επιρροή υπάρχει όταν ο επενδυτής κατέχει άμεσα ή έμμεσα το 20% των δικαιωμάτων ψήφου της εκδότριας (συγγενούς επιχειρήσεως).

Επίσης, η ύπαρξη της ουσιώδους επιρροής από τον επενδυτή καθίσταται πρόδηλη συνήθως με έναν ή περισσότερους από τους εξής τρόπους:

- Αντιπροσώπευση στο Δ.Σ.
- Συμμετοχή στις διαδικασίες χάραξης της πολιτικής.
- Σημαντικές συναλλαγές μεταξύ επενδυτή και εκδότριας.
- Ανταλλαγή διευθυντικού προσωπικού.
- Παροχή ουσιαστικής τεχνικής πληροφόρησης.

Β: Οι διατάξεις του άρθρου 42^ε παράγρ. 5 και 106 παράγρ. 1 Ν.2190/1920

Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, στην περίπτωση που μια επιχείρηση, που περιλαμβάνεται στην ενοποίηση, ασκεί ουσιώδη επιρροή στη διαχείριση και στην οικονομική πολιτική μιας επιχείρησης που δεν περιλαμβάνεται στην ενοποίηση (συγγενής) και στην οποία η πρώτη έχει συμμετοχή με την έννοια της παραγρ. 5 του άρθρου 42^ε, αυτή η συμμετοχή περιλαμβάνεται σε ιδιαίτερο κονδύλι.

Οι διατάξεις της παραγρ. 5 του άρθρου 42^ε αναφέρουν συμμετοχή τουλάχιστον 10% του κεφαλαίου της εκδότριας (συγγενούς επιχείρησης).

Γ: Οι διατάξεις της οδηγίας 83/349 (άρθρο 33)

Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, το συμμετοχικό ενδιαφέρον της επενδύουσας δεν μπορεί να υπερβεί το 20% του κεφαλαίου της εκδότριας (συγγενούς επιχείρησης)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Αρχές και Κανόνες κατάρτισης ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων

Μέθοδοι ενοποίησης

Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για την ενοποίηση των επιχειρήσεων είναι οι εξής:

A. Ολική ενοποίηση

Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή:

- ❖ Τα κονδύλια των λογαριασμών Ενεργητικού και Παθητικού των ενοποιούμενων θυγατρικών εταιριών ενσωματώνονται ακέραια στον ενοποιημένο Ισολογισμό.
- ❖ Τα κονδύλια των λογαριασμών εσόδων και εξόδων των ενοποιούμενων θυγατρικών εταιριών ενσωματώνονται ακέραια στον ενοποιημένο λογαριασμό αποτελεσμάτων χρήσεως.

Επισημαίνεται ότι τα δικαιώματα τρίτων επί των περιουσιακών στοιχείων των ενοποιούμενων θυγατρικών εταιριών, που αντικρίζονται στη λογιστική τους καθαρή θέση, εμφανίζονται στο λογαριασμό «Δικαιώματα τρίτων» του ενοποιημένου Ισολογισμού.

Επίσης, στο λογαριασμό αυτόν εμφανίζεται και η αναλογία τρίτων επί των αποτελεσμάτων χρήσεως των ενοποιούμενων θυγατρικών εταιριών.

Η μέθοδος της ολικής ενοποίησης έχει καθιερωθεί από την Ελληνική νομοθεσία (Ν.2190/1920 άρθρο 102).

B. Αναλογική ενοποίηση

Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή:

- Τα κονδύλια των λογαριασμών Ενεργητικού και Παθητικού των ενοποιούμενων θυγατρικών εταιριών ενσωματώνονται στον

ενοποιημένο Ισολογισμό, ανάλογα με το ποσοστό συμμετοχής της μητρικής σ' αυτές.

- Τα κονδύλια των λογαριασμών εσόδων – εξόδων των ενοποιούμενων θυγατρικών εταιριών ενσωματώνονται στον ενοποιημένο Λογαριασμό Αποτελεσμάτων Χρήσεως, ανάλογα με το ποσοστό συμμετοχής της μητρικής σ' αυτές.

Επισημαίνεται ότι δεν υπάρχουν δικαιώματα τρίτων, εφαρμόζοντας την αναλογική ενοποίηση.

Η μέθοδος της αναλογικής ενοποίησης, δεν υιοθετείται από την Ελληνική νομοθεσία.

Βασικές αρχές που διέπουν την ενοποίηση

Οι βασικές αρχές που διέπουν την ενοποίηση είναι οι εξής:

1. Η αρχή της πραγματικής εικόνας

- Η αρχή αυτή καθιερώνεται με τη διάταξη του άρθρου 42^ο παράγρ.3 του Ν. 2190/1920 για τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις των Α.Ε.
- Η αρχή αυτή επιβάλλεται με τη διάταξη του άρθρου 100 παράγρ.3 του ίδιου νόμου που ορίζει ότι «οι ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις πρέπει να εμφανίζουν την πραγματική εικόνα της περιουσιακής διάρθρωσης, της χρηματοοικονομικής θέσης, καθώς και των αποτελεσμάτων χρήσης του συνόλου των επιχειρήσεων που περιλαμβάνονται στην ενοποίηση».

2. Η αρχή της σαφήνειας

- Η αρχή αυτή καθιερώνεται με τη διάταξη του άρθρου 42^ο παράγρ.2 του Ν. 2190/1920 για τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις των Α.Ε.
- Η αρχή αυτή επιβάλλεται με τη διάταξη του άρθρου 100 παράγρ.2 του ίδιου νόμου, που ορίζει ότι «οι ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις πρέπει να καταρτίζονται με σαφήνεια».

3. Η αρχή της κατάρτισεως των ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου

- Η αρχή αυτή καθιερώνεται με τη διάταξη του άρθρου 100 παράγρ. 2 του Ν. 2190/1920, που ορίζει ότι «οι ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις πρέπει να καταρτίζονται και να ανταποκρίνονται στις σχετικές διατάξεις του παρόντος νόμου».

4. Η αρχή της διάρθρωσης των ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων κατά παρόμοιο τρόπον με τη διάρθρωση των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων.

- Η αρχή αυτή καθιερώνεται με τη διάταξη του άρθρου 101 παράγρ.2 του Ν. 2190/1920.

Αρχές και κανόνες αποτιμήσεως των στοιχείων των ενοποιούμενων εταιριών

Οι αρχές αυτές που έχουν επιβληθεί από τις διατάξεις του άρθρου 42 παράγρ.14 και του άρθρου 43 Ν. 2190/1920, στις οποίες παραπέμπει η διάταξη του άρθρου 105 του ίδιου νόμου είναι οι εξής:

- ο Η αρχή going concern
(θεωρείται δεδομένη η συνέχιση της δραστηριότητας της εταιρίας)
- ο Η αρχή της συνέπειας των λογιστικών μεθόδων
(οι μέθοδοι αποτιμήσεως εφαρμόζονται πάγια, χωρίς μεταβολές από χρήση σε χρήση)
- ο Η αρχή της συντηρητικότητας
(όπως σε κάθε χρήση περιλαμβάνονται μόνον τα πραγματοποιηθέντα κέρδη, λαμβάνονται υπόψη όλοι οι πιθανοί κίνδυνοι και όλες οι

πιθανές ζημιές, λογίζονται οι απαραίτητες αποσβέσεις και προβλέψεις και σε άλλες παρόμοιες περιπτώσεις)

Σχετικά με την υποχρέωση αυτή, αναφέρονται οι παρακάτω διατάξεις νόμων:

❖ **Άρθρο 29 της 7^{ης} οδηγίας του Συμβουλίου(83/349/ΕΟΚ)**

Στο συγκεκριμένο άρθρο αναφέρονται τα εξής:

«Τα στοιχεία του Ενεργητικού και του Παθητικού, που περιλαμβάνονται στην ενοποίηση, αποτιμούνται με ομοιόμορφες μεθόδους και σύμφωνα με τα άρθρα 31-42 και 60 της Οδηγίας 78/660.

Η επιχείρηση, που καταρτίζει ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις πρέπει να εφαρμόζει τις ίδιες μεθόδους αποτίμησης με εκείνες που εφαρμόζει για την κατάρτιση των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων της.

Όταν τα στοιχεία Ενεργητικού και Παθητικού, που πρόκειται να περιληφθούν στην ενοποίηση, έχουν αποτιμηθεί από τις περιλαμβανόμενες στην ενοποίηση επιχειρήσεις με μεθόδους διαφορετικές από εκείνες που εφαρμόζονται για την ενοποίηση, εκτός εάν το αποτέλεσμα από τη νέα αυτή αποτίμηση είναι ασήμαντο».

(άρθρο 100 παράγρ.3 Ν. 2190/1920)

❖ **Άρθρο 105 παράγρ.1,2 και 3 Ν. 2190/1920**

Οι διατάξεις του άρθρου αυτού τέθηκαν κατ' εφαρμογή των αντίστοιχων διατάξεων του άρθρου 29 της έβδομης Οδηγίας του Συμβουλίου (83/349/ΕΟΚ).

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, σχετικά με την υποχρεωτική εφαρμογή, από τις ενοποιούμενες εταιρίες, ομοιόμορφων αρχών και κανόνων στην κατάρτιση των οικονομικών τους καταστάσεων,

αναφέρεται και το Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο (International Accounting Standards) υπ' αριθμό 27 παράγρ.21.

Σύμφωνα με το ανωτέρω Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο, οι ενοποιούμενες εταιρίες θα πρέπει να ακολουθούν ομοιόμορφες λογιστικές αρχές και κανόνες στην κατάρτιση των οικονομικών τους καταστάσεων. Διαφορετικές λογιστικές αρχές και κανόνες που ενδεχομένως, εφαρμόστηκαν σε στοιχεία του Ενεργητικού και Παθητικού, θα πρέπει να αναφέρονται στον Ενοποιημένο Ισολογισμό.

Συμπέρασμα:

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι, τόσο οι σχετικές διατάξεις του Ν. 2190/1920, οι οποίες έχουν πλήρως εναρμονιστεί με τις αντίστοιχες διατάξεις του Κοινοτικού Δικαίου, όσο και Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (International Accounting Standards) καθορίζουν ότι, οι Οικονομικές Καταστάσεις των εταιριών, που περιλαμβάνονται στην ενοποίηση, θα πρέπει να έχουν καταρτισθεί με ομοιόμορφες λογιστικές αρχές.

Σε αντίθετη περίπτωση, η μητρική εταιρία, κατά την ενοποίηση, υποχρεούται, όταν η σχετική επίδραση είναι σημαντική, να αναμορφωθεί ανάλογα των οικονομικών αυτών καταστάσεων.

Λογιστικές αρχές κατάρτισεως των οικονομικών καταστάσεων

Οι λογιστικές αρχές κατάρτισεως των οικονομικών καταστάσεων των εταιριών αναφέρονται αναλυτικά στα άρθρα 42^ε παράγρ.14 και 43 του Ν. 2190/1920.

Οι λογιστικές αυτές αρχές αναφέρονται, τόσο στον τρόπο αποτιμήσεως των στοιχείων του Ενεργητικού και Παθητικού και ειδικότερα:

- Των εξόδων εγκαταστάσεως (άρθρο 43 παράγρ.3^α)
- Των πάγιων στοιχείων (άρθρο 43 παράγρ.5)
- Των χρεογράφων (άρθρο 43 παράγρ.7)

- Των αποθεμάτων (άρθρο 43 παράγρ.7)
- Των διαθεσίμων καθώς και των απαιτήσεων – υποχρεώσεων σε ξένο νόμισμα (άρθρο 43 παράγρ.8)
- Των εσόδων – εξόδων, που αφορούν τη χρήση (άρθρο 43 παράγρ.1δ)
- Των απαιτήσεων προβλέψεων, όπως προβλέψεις αποζημιώσεως προσωπικού και προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις και άλλων παρόμοιων περιπτώσεων (άρθρο 42^ε παράγρ.14)

Επισημαίνεται ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, τόσο από τις διατάξεις του άρθρου 43 του Ν. 2190/1920, όσο και από τις σχετικές διατάξεις της φορολογικής νομοθεσίας προβλέπονται, για το ίδιο στοιχείο του Ενεργητικού ή Παθητικού, διαφορετικοί ή εναλλακτικοί τρόποι αποτιμήσεως.

Ενδεικτικά αναφέρονται οι παρακάτω περιπτώσεις:

➤ **Η απόσβεση των εξόδων εγκατάστασης**

Τα έξοδα εγκαταστάσεως αποσβένονται, σύμφωνα με το άρθρο 43 παράγρ.3^α, είτε εφάπαξ κατά το έτος της πραγματοποιήσεώς τους, είτε τμηματικά και ισόποσα μέσα σε μία πενταετία.

➤ **Η αποτίμηση των χρεογράφων**

Οι τράπεζες αποτιμούν τα χρεόγραφα τους, σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του Ν. 2190/1920, στη συνολικά χαμηλότερη τιμή μεταξύ της τιμής κτήσεως και τρέχουσας τιμής τους.

Αντίθετα, οι εταιρίες αποτιμούν τα χρεόγραφα τους, σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου, στην κατ' είδος χαμηλότερη τιμή, μεταξύ της τιμής κτήσεως και της τρέχουσας τιμής τους.

➤ **Η αποτίμηση των αποθεμάτων**

Οι εταιρίες αποτιμούν, συνήθως, τα αποθέματα τους στην αξία κτήσεως τους, η οποία όμως δεν προσδιορίζεται με μία καθορισμένη μέθοδο, αλλά υπάρχει η διακριτική ευχέρεια του προσδιορισμού της αξίας αυτής με μία επιστημονικά αναγνωρισμένη μέθοδο (FIFO, LIFO, μέση τιμή και άλλες μεθόδους).

➤ **Η αποτίμηση των απαιτήσεων – υποχρεώσεων σε ξένο νόμισμα**

Οι εταιρίες αποτιμούν, τις μεν απαιτήσεις τους σε Ξ.Ν., σύμφωνα με το άρθρο 43 παράγρ.8β του Ν. 2190/1920 και το άρθρο 28 παράγρ.6 του ΚΒΣ, με την τιμή αγοράς του ξένου νομίσματος, τις δε υποχρεώσεις τους, σύμφωνα με τις ίδιες διατάξεις, με την τιμή πωλήσεως του Ξ.Ν., ενώ οι τράπεζες αποτιμούν όλες τις ανωτέρω αναφερόμενες αξίες σε Ξ.Ν. με την τιμή fixing του ξένου νομίσματος.

➤ **Ο λογισμός των απαραίτητων προβλέψεων**

Οι τράπεζες σχηματίζουν, σύμφωνα με το άρθρο 105 παράγρ.4γ του Ν. 2238/1994, πρόβλεψη για επισφαλείς απαιτήσεις, σε ποσοστό 1% επί του ποσού του ετήσιου μέσου όρου των χορηγήσεων, όπως αυτό προσδιορίζεται από την ίδια διάταξη, ενώ οι λοιπές εταιρίες σχηματίζουν, σύμφωνα με το άρθρο 31 παράγρ.1θ' του ίδιου νόμου, πρόβλεψη για επισφαλείς απαιτήσεις, σε ποσοστό 0,5% επί του κύκλου εργασιών, με τους περιορισμούς που καθορίζονται από την ίδια διάταξη.

Πρόταση αντιμετώπισης του προβλήματος της μη εφαρμογής ομοιόμορφων αρχών και κανόνων στην κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων.

Οι ενοποιούμενες εταιρίες, κατά την κατάρτιση των ετήσιων οικονομικών τους καταστάσεων, είναι δυνατόν:

- Να μην έχουν ακολουθήσει ομοιόμορφες αρχές αποτιμήσεως των στοιχείων του Ισολογισμού, παρότι έχουν εφαρμόσει πλήρως τις αρχές αποτιμήσεως που καθορίζονται από τις διατάξεις των άρθρων 42^ε παράγρ.14 και 43 του Ν. 2190/1920. Και τούτο, επειδή οι διατάξεις αυτές παρέχουν όπως προαναφέραμε, τη δυνατότητα και εναλλακτικών μεθόδων αποτιμήσεως των στοιχείων αυτών.
- Να μην έχουν ακολουθήσει ομοιόμορφες αρχές αποτιμήσεως των στοιχείων του Ισολογισμού, επειδή ορισμένες από τις εταιρίες αυτές, έχουν εφαρμόσει για διάφορους λόγους, σχετικές διατάξεις της

φορολογικής νομοθεσίας όπως η μη διενέργεια προβλέψεως για αποζημίωση προσωπικού (άρθρο 31 παράγρ.1 ιε Ν. 2238/94), η οποία όπως προαναφέραμε, είναι αντίθετη με τα καθοριζόμενα στις σχετικές διατάξεις του Ν. 2190/1920.

- Να μην έχουν ακολουθήσει ομοιόμορφες αρχές αποτιμήσεως των στοιχείων του Ισολογισμού, επειδή ορισμένες από τις εταιρίες αυτές, έχουν εφαρμόσει διαφορετικές αρχές από εκείνες, που καθορίζονται στις αντίστοιχες διατάξεις της εμπορικής και φορολογικής νομοθεσίας.

Διευκρινίζεται ότι, σε περίπτωση μη εφαρμογής, από κάποια ενοποιούμενη εταιρία, ομοιόμορφων αρχών και κανόνων στην κατάρτιση των ετήσιων οικονομικών της καταστάσεων, η μητρική εταιρία θα πρέπει κατά την ενοποίηση να διενεργεί τις κατάλληλες διορθώσεις επί των οικονομικών αυτών καταστάσεων.

Σημειώνεται ότι, οι παραπάνω διορθώσεις θα πρέπει μα παρακολουθούνται ιδιαίτερα και η επίδραση τους (θετική ή αρνητική) επί των αποτελεσμάτων, να εμφανίζεται κατά αναλογία του ποσοστού συμμετοχής σε κάθε θυγατρική εταιρία, απ' ευθείας στο λογαριασμό «Αποτελέσματα εις νέο» και «Δικαιώματα μειοψηφίας» κατά την κατάρτιση ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων στις επόμενες χρήσεις.

Για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος της ομοιομορφίας των αρχών και κανόνων κατάρτισεως, από τις ενοποιούμενες εταιρίες, των ετήσιων οικονομικών τους καταστάσεων, έχουμε τη γνώμη ότι:

- ο Η μητρική εταιρία θα πρέπει να καθορίζει επακριβώς τις αρχές και τους κανόνες αποτιμήσεως των στοιχείων του Ισολογισμού όλων των ενοποιούμενων εταιριών και να επιβάλλει την εφαρμογή τους με τον πλέον προσφορότερο τρόπο.

Σε περίπτωση αδυναμίας, για σημαντικούς λόγους, εφαρμογής των αρχών και κανόνων από κάποια ενοποιούμενη εταιρία, θα πρέπει τούτο, μετά της σχετικής επιδράσεως στις οικονομικές της καταστάσεις, να γνωστοποιείται στη μητρική εταιρία και να περιλαμβάνεται στο ενοποιημένο Προσάρτημα.

(άρθρο 105 παράγρ.3 Ν. 2190/1920).

Αρχές που διέπουν την τεχνική της κατάρτισης των ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων

Οι αρχές αυτές, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 104 Ν. 2190/1920, είναι οι εξής:

- Η αρχή της συνέπειας των μεθόδων ενοποίησης (άρθρο 104 παράγρ.2)
Οι μέθοδοι ενοποίησης δεν πρέπει να μεταβάλλονται από χρήση σε χρήση, όπως λογιστικός χειρισμός διαφορών ενοποίησης.
- Η αρχή της απεικόνισης των ενοποιούμενων επιχειρήσεων ως μίας επιχείρησης (άρθρο 104 παράγρ.3)
Ειδικότερα:
 - Η αρχή της απαλείφωσης των διεταιρικών απαιτήσεων – υποχρεώσεων.
 - Η αρχή της απαλείφωσης των διεταιρικών εσόδων – εξόδων.
 - Η αρχή της απαλείφωσης των διεταιρικών αποτελεσμάτων.
- Η αρχή της αναφοράς στο Προσάρτημα, σημαντικών παρεκκλίσεων από τις ανωτέρω αρχές (άρθρο 104 παράγρ.4).
- Η αρχή της καθιέρωσης, ως ημερομηνίας κατάρτισης των ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων, την ημερομηνία κλεισίματος των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων της μητρικής (άρθρο 104 παράγρ.6).
- Η αρχή της συγκρισιμότητας των ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων (άρθρο 104 παράγρ.9).

Ημερομηνία καταρτίσεως των ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων

Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 104 παράγρ.6 του κωδ. Ν. 2190/1920 και του ΔΛΠ 27 παράγρ.19, οι ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις καταρτίζονται την ίδια ημερομηνία που καταρτίζονται και οι ετήσιες οικονομικές καταστάσεις της μητρικής επιχείρησης.

Παρέκκλιση από την παραπάνω διάταξη επιτρέπεται, σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγρ.7 του ίδιου άρθρου του νόμου, στην περίπτωση κατά την οποία η ημερομηνία κλεισίματος των περισσότερων ή σημαντικότερων επιχειρήσεων, που περιλαμβάνονται στην ενοποίηση, είναι διαφορετική από εκείνη της μητρικής.

Σημειώνεται ότι, σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγρ.8 του ίδιου άρθρου του νόμου, σε περίπτωση που η ημερομηνία κλεισίματος του Ισολογισμού μιας ενοποιούμενης επιχείρησης προηγείται τουλάχιστον κατά τρεις μήνες από την ημερομηνία κατάρτισης των ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων, η ενοποίηση αυτής γίνεται με βάση ενδιάμεσες οικονομικές καταστάσεις, που καταρτίζονται με ημερομηνία αντίστοιχη εκείνης της καταρτίσεως των ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Υποχρέωση – Απαλλαγή κατάρτισης Ενοποιημένων Οικονομικών Καταστάσεων

Η ανάγκη ενοποίησης των επιχειρήσεων

Οι ετήσιες οικονομικές καταστάσεις των εταιριών που αποτελούν έναν Όμιλο (κάθετο ή οριζόντιο), δεν απεικονίζουν, στο σύνολο τους, την πραγματική οικονομική θέση και τα αποτελέσματα του Ομίλου (ενιαία οικονομική οντότητα), επειδή:

- Ο λογαριασμός «Συμμετοχές σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις» εμφανίζεται ως επένδυση, ενώ αντιστοιχεί σε συγκεκριμένα περιουσιακά στοιχεία.
- Η επένδυση εμφανίζεται στην αξία κτήσεως, η οποία σπάνια συμπίπτει με την αντίστοιχη λογιστική της αξίας.
- Υπάρχουν διεταιρικές απαιτήσεις – υποχρεώσεις, καθώς και διεταιρικά έσοδα – έξοδα.
- Γίνονται, μερικές φορές, μετατοπίσεις αποτελεσμάτων από εταιρία σε εταιρία.

Για την ορθή εμφάνιση της οικονομικής θέσεως και των αποτελεσμάτων ενός Ομίλου εταιριών καταρτίζονται οι ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις.

Βασικός σκοπός της κατάρτισεως των ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων είναι η ενημέρωση των Μετοχών της μητρικής εταιρίας και των λοιπών ενδιαφερομένων για την οικονομική θέση και τα αποτελέσματα των εταιριών του Ομίλου, ως ενιαίας οικονομικής οντότητας, παραβλέποντας την ιδιαίτερη οικονομική προσωπικότητα της κάθε μιας εταιρίας.

Επισημαίνεται ότι, οι ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις εμφανίζουν την οικονομική θέση και τα αποτελέσματα ενός ομίλου εταιριών σαν να ήταν μια εταιρία που λειτουργεί μέσω τμημάτων και υποκαταστημάτων, παρά μέσω θυγατρικών εταιριών.

Στις ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις περιλαμβάνονται:

- Ο Ενοποιημένος Ισολογισμός
- Η Ενοποιημένη Κατάσταση του Λογαριασμού Αποτελεσμάτων Χρήσεως, και
- Το Ενοποιημένο Προσάρτημα.

Το νομικό πλαίσιο που διέπει την ενοποίηση των επιχειρήσεων είναι οι διατάξεις των άρθρων 90 – 111 του κωδ. Ν. 2190/1920, με τις οποίες προσαρμόσθηκε η Ελληνική Νομοθεσία με τις αντίστοιχες διατάξεις της 7^{ης} Οδηγίας του Συμβουλίου της Ε.Ε (83/349/ΕΟΚ).

Επιχειρήσεις υποκείμενες σε ενοποίηση

Οι επιχειρήσεις, που υπόκεινται σε ενοποίηση, είναι οι εξής:

Α) Η μητρική επιχείρηση, που διέπεται από το Ελληνικό δίκαιο, και όλες οι θυγατρικές της επιχειρήσεις, καθώς και οι θυγατρικές των θυγατρικών της απεριορίστως, ανεξάρτητα από την έδρα των θυγατρικών επιχειρήσεων, (δηλαδή οι εταιρίες ενός Κάθετου Ομίλου), υπό την προϋπόθεση ότι:

- ο Είτε η μητρική επιχείρηση,
- ο Είτε μία ή περισσότερες από τις θυγατρικές επιχειρήσεις, έχουν τη νομική μορφή της ΑΕ, ΕΠΕ ή ΕΕ κατά μετοχές (άρθρο 90 Ν. 2190/1920).

Α) Κάθε επιχείρηση, που διέπεται από το Ελληνικό δίκαιο, υπό την προϋπόθεση ότι:

- ο Η επιχείρηση αυτή, καθώς και μια ή περισσότερες επιχειρήσεις, χωρίς να έχουν σχέση μητρικής θυγατρικής, έχουν τεθεί υπό ενιαία διεύθυνση, βάσει ειδικής συμβάσεως ή διατάξεως του καταστατικού τους.
- ο Τα διοικητικά συμβούλια των επιχειρήσεων αυτών απαρτίζονται, κατά πλειοψηφία, από τα ίδια πρόσωπα, και ασκούν τα καθήκοντα τους κατά τη διάρκεια της χρήσεως και μέχρι την κατάρτιση των ενοποιημένων Οικονομικών Καταστάσεων.
- ο Μία ή περισσότερες από τις ανωτέρω επιχειρήσεις πρέπει να έχει την νομική μορφή της ΑΕ, ΕΠΕ ή κατά μετοχές ΕΕ (άρθρο 96 Ν. 2190/1920).

- ο Οι ανωτέρω επιχειρήσεις, που υπόκεινται σε ενοποίηση, οφείλουν να παρέχουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες στη Μητρική επιχείρηση, η οποία υποχρεούται να καταρτίζει τις ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις (άρθρο 90 παρ. 3 Ν. 2190/1920).

Υποχρέωση για την κατάρτιση ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων

Οι επιχειρήσεις, που υποχρεούνται να καταρτίζουν ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις, είναι οι εξής:

- A. Η μητρική επιχείρηση (άρθρο 90 παρ. 1 Ν. 2190/1920).
- B. Η μεγαλύτερη από τις επιχειρήσεις (με κριτήριο το σύνολο του Ενεργητικού) από αυτές που έχουν τεθεί κάτω από ενιαία διεύθυνση. (άρθρο 96 παρ. 1α Ν. 2190/1920), και
- Γ. Η μεγαλύτερη από τις επιχειρήσεις (με κριτήριο το σύνολο του Ενεργητικού) από αυτές, που τα διοικητικά ή διαχειριστικά τους όργανα απαρτίζονται, κατά πλειοψηφία, από τα ίδια πρόσωπα. (άρθρο 96 παρ. 1β Ν. 2190/1920)

Για να υποχρεούνται οι ανωτέρω επιχειρήσεις (περίπτ. α – γ) σε κατάρτιση ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων, θα πρέπει να συντρέχουν οι κατωτέρω περιπτώσεις:

- ❖ Η μητρική επιχείρηση να διέπεται από το Ελληνικό δίκαιο. (άρθρο 90 παρ. 1 Ν. 2190/1920).
- ❖ Η μητρική ή μια ή περισσότερες θυγατρικές της επιχειρήσεις να έχουν τη μορφή της ΑΕ, ΕΠΕ ή ΕΕ κατά μετοχές. (άρθρο 90 παρ. 2 Ν. 2190/1920).
- ❖ Να συντρέχουν δύο από τα εξής τρία κριτήρια:

	01/07/1990 - 30/06/2000	01/07/2000 - σήμερα
Σύνολο Ισολογισμού	Δρχ. 1,250,000,000	Ευρώ 3,700,000
Κύκλος εργασιών	Δρχ. 2,500,000,000	Ευρώ 7,400,000
Μέσος όρος προσωπικού	Άτομα 500	Άτομα 250

Σημειώνεται ότι, τα όρια αυτά λαμβάνονται μετά το συμφηφισμό του λογαριασμού «Συμμετοχές σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις» και των σχετικών απαλείψεων των διεταιρικών απαιτήσεων – υποχρεώσεων. Εάν, όμως, δεν γίνουν αυτά, τότε τα ανωτέρω αναφερόμενα όρια προσαυξάνονται σε ποσοστό 20%.

(άρθρο 92 παράγρ.1 και 2 Ν. 2190/1920)

Επισημαίνεται ότι:

- Τα ανωτέρω κριτήρια θα πρέπει να υπάρχουν σε δύο τουλάχιστον συνεχείς εταιρικές χρήσεις, για να υπάρχει υποχρέωση καταρτίσεως ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων στην επόμενη (τρίτη) εταιρική χρήση.
- Η μητρική εταιρία, που ήδη καταρτίζει ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις, απαλλάσσονται περαιτέρω της υποχρέωσης αυτής, εάν σε δύο συνεχείς εταιρικές χρήσεις δεν έχει τα ανωτέρω αναφερόμενα κριτήρια.
- Τα ανωτέρω αναφερόμενα κριτήρια δεν ισχύουν για την κατάρτιση των ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων.

(άρθρο 130 παράγρ.1 Ν. 2190/1920).

- Τα αριθμητικά όρια του ομίλου δεν ισχύουν όταν τουλάχιστον μία από τις ενοποιούμενες εταιρίες έχει μετοχές εισηγμένες σε Χρηματιστήριο που λειτουργεί σε Κράτος – μέλος της ΕΟΚ

(άρθρο 92 παράγρ.3 Ν. 2190/1920).

Διευκρινίζεται ότι η προϋπόθεση αυτή περιλήφθηκε στο Ελληνικό Δίκαιο κατ' εφαρμογή του άρθρου 6 παράγρ. 4 της έβδομης Κοινοτικής Οδηγίας και αποσκοπεί να πληροφορήσει τους επενδυτές του Χρηματιστηρίου Αξιών για

την οικονομική θέση του ομίλου εταιριών, ανεξάρτητα εάν υπάρχουν και τα κριτήρια, που αναφέρονται ανωτέρω.

Απαλλαγή από την υποχρέωση καταρτίσεως ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων

Η μητρική επιχείρηση απαλλάσσεται από την υποχρέωση καταρτίσεως ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων, στις παρακάτω περιπτώσεις:

Α. Όταν δεν συντρέχουν τα όρια που καθορίζει ο νόμος και εφόσον δεν υπάρχει εταιρία από τις υποκείμενες σε ενοποίηση, που οι μετοχές της να είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Κράτους – μέλους.

Β. Όταν η μητρική επιχείρηση διέπεται από το Ελληνικό δίκαιο, και παράλληλα είναι θυγατρική άλλης μητρικής, που διέπεται από το δίκαιο Κράτους – μέλους της Ε.Ε.

(άρθρο 93 Ν. 2190/1920).

- Η απαλλαγή αυτή παρέχεται μόνο αν συντρέχουν, σωρευτικά, οι κατωτέρω προϋποθέσεις:
(άρθρο 93 παράγρ. 2 Ν. 2190/1920).
- Η απαλλασσόμενη επιχείρηση, καθώς και οι θυγατρικές της ενοποιούνται στις οικονομικές καταστάσεις της πρώτης.
- Οι ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις, καθώς και η έκθεση διαχείρισης της πρώτης επιχείρησης υπόκεινται σε έλεγχο, κατά το δίκαιο του Κράτους μέλους, και τα στοιχεία αυτά με το Πιστοποιητικό Ελέγχου, αφού μεταφραστούν στην Ελληνική γλώσσα, υποβάλλονται σε δημοσιότητα.
(άρθρο 109 Ν. 2190/1920).
- Το προσάρτημα των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων της θυγατρικής επιχείρησης περιλαμβάνει τις πληροφορίες, που προβλέπονται από το άρθρο 93 παράγρ. 2 περίπτ.δ Ν. 2190/1920.

Σημειώνεται ότι η ανωτέρω απαλλαγή δεν ισχύει όταν οι μετοχές της θυγατρικής επιχείρησης είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών.

Γ. Όταν η μητρική επιχείρηση διέπεται από το Ελληνικό Δίκαιο, άλλα είναι θυγατρική άλλης μητρικής που δεν διέπεται από το δίκαιο Κράτους – μέλους της Ε.Ε.
(άρθρο 95 Ν. 2190/1920).

Η απαλλαγή αυτή παρέχεται μόνο αν συντρέχουν, σωρευτικά, οι ανωτέρω αναφερόμενες προϋποθέσεις της δεύτερης περίπτωσης, με τη διαφορά ότι οι ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις της μητρικής επιχείρησης έχουν συνταχθεί κατά ισοδύναμο τρόπο, με εκείνο που προβλέπεται από τις διατάξεις του Ν. 2190/1920, και έχουν ελεγχθεί από πρόσωπα αναγνωρισμένα από το δίκαιο του κράτους που διέπεται η μητρική επιχείρηση.

Δ. Όταν η μητρική επιχείρηση είναι εταιρία Επενδύσεων Χαρτοφυλακίου ή Διαχειρίσεως Αμοιβαίων Κεφαλαίων Ν.Δ. 608/1970.
(άρθρο 91 παράγρ.1).

Η απαλλαγή αυτή παρέχεται στη μητρική, κατόπιν σχετικής αποφάσεως του Υπουργού Ανάπτυξης και εφόσον συντρέχουν μαζικά οι παρακάτω προϋποθέσεις:

- I. Δεν είχε, κατά τη διάρκεια της χρήσεως, άμεση ή έμμεση ανάμειξη στη διοίκηση της θυγατρικής επιχείρησης.
- II. Δεν άσκησε το δικαίωμα ψήφου για την εκλογή μελών Δ.Σ στη διάρκεια της χρήσεως και των πέντε προηγούμενων χρήσεων, ή σε περίπτωση ασκήσεως τέτοιου δικαιώματος, η άσκηση αυτή να ήταν αναγκαία για τη λειτουργία του Δ.Σ της θυγατρικής επιχειρήσεως και κανένα μέλος του Δ.Σ της μητρικής δεν συμμετέχει στο Δ.Σ της θυγατρικής.
- III. Έχει χορηγήσει δάνεια μόνο σε επιχειρήσεις που συμμετέχει και όχι σε άλλους δικαιούχους, εκτός εάν τέτοια δάνεια έχουν αποπληρωθεί μέχρι το τέλος της προηγούμενης χρήσεως.

Απαλλασσόμενες εταιρίες από την ενοποίηση

Από τις διατάξεις των άρθρων 97 και 98 Ν. 2190/1920 προκύπτει ότι, ορισμένες εταιρίες μπορεί να μη περιληφθούν στην ενοποίηση.

Οι εταιρίες αυτές είναι οι εξής:

- Εκείνες, που εμφανίζουν επουσιώδες ενδιαφέρον σε σχέση με την «πραγματική εικόνα».
(άρθρο 97 παράγρ.1 Ν. 2190/1920).
- Εκείνες, για τις οποίες υπάρχουν αυστηροί και διαρκείς περιορισμοί στην άσκηση των δικαιωμάτων της μητρικής ή στη λήψη των απαραίτητων οικονομικών στοιχείων για την κατάρτιση των ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων.
Ενδεικτικά, αναφέρονται οι εταιρίες που είναι εγκατεστημένες σε χώρες όπου, υπάρχουν αυστηροί περιορισμοί στην άσκηση των δικαιωμάτων της μητρικής επιχείρησης, όπως τα δικαιώματα στη διοίκηση, στη διαχείριση της περιουσίας και σε άλλες παρόμοιες περιπτώσεις.
(άρθρο 97 παράγρ.3 εδάφ.α Ν. 2190/1920).
- Εκείνες, για τις οποίες η συγκέντρωση των σχετικών στοιχείων είναι πολυδάπανη και η αποστολή των στοιχείων αυτών αντιμετωπίζει δυσκολίες.
(άρθρο 97 παράγρ.3 εδάφ.β Ν. 2190/1920).
- Εκείνες, οι οποίες κατέχουν μετοχές ή μερίδια των εταιριών του Ομίλου και πρόκειται να μεταβιβάσουν αυτά σε τρίτους.
(άρθρο 97 παράγρ.3γ Ν. 2190/1920).
- Η μητρική επιχείρηση, εφόσον:
 - Δεν ασκεί οποιαδήποτε βιομηχανική ή εμπορική δραστηριότητα.
 - Κατέχει μετοχές ή μερίδια σε θυγατρική με βάση κοινή συμφωνία με μία ή περισσότερες επιχειρήσεις που δεν περιλαμβάνονται στην ενοποίηση.
(άρθρο 99 παράγρ.1 Ν. 2190/1920).
- Εκείνες, οι οποίες έχουν τελείως διαφορετικές δραστηριότητες.
Ενδεικτικά αναφέρεται η περίπτωση ενοποίησης των Οικονομικών Καταστάσεων των Τραπεζών και των Οικονομικών Καταστάσεων των βιομηχανικών ή ασφαλιστικών εταιριών, οι οποίες είναι θυγατρικές των τραπεζών.
Σημειώνεται ότι οι εταιρίες αυτές, σύμφωνα με το άρθρο 98 παράγρ.1 Ν.2190/1920, δεν πρέπει να περιλαμβάνονται στην ενοποίηση, επειδή

είναι τελείως διαφορετικός ο χώρος δραστηριότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα των τραπεζών, από εκείνον του εμποροβιομηχανικού τομέα των βιομηχανικών επιχειρήσεων. Σημειώνεται ότι, το γεγονός ότι άλλες επιχειρήσεις είναι βιομηχανικές και άλλες εμπορικές ή παροχής υπηρεσιών, δεν αποτελεί λόγο εξαιρέσεως από την ενοποίηση. Σημειώνεται επίσης, ότι οι εταιρίες, που εξαιρέθηκαν από την ενοποίηση, θα πρέπει να αναφέρονται στο Προσάρτημα και να αξιολογείται η εξαίρεση τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΕΝΟΠΙΩΣΗ ΚΑΘΕΤΟΥ, ΜΙΚΤΟΥ, ΣΥΝΘΕΤΟΥ, ΟΡΙΖΟΝΤΙΟΥ ΚΑΙ ΑΜΟΙΒΑΙΩΝ ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ ΟΜΙΛΟΥ

Ενοποίηση κάθετου ομίλου επιχειρήσεων.

Έννοια κάθετου ομίλου

Η απλούστερη μορφή ομίλου επιχειρήσεων υπάρχει όταν μια επιχείρηση ελέγχει άμεσα μια ή περισσότερες άλλες θυγατρικές. Ο όμιλος αυτός ονομάζεται **κάθετος** όμιλος.

Όταν η μητρική επιχείρηση συμμετέχει άμεσα στο κεφάλαιο ή στα δικαιώματα ψήφου της θυγατρικής επιχείρησης τότε μεταξύ τους υπάρχει άμεση σχέση μητρικής – θυγατρικής.

Μπορεί, όμως, η μητρική επιχείρηση να συμμετέχει άμεσα σε μια θυγατρική και να συμμετέχει έμμεσα στις θυγατρικές της τελευταίας (οι οποίες ονομάζονται υποθυγατρικές της μητρικής). Στην περίπτωση αυτή μεταξύ της μητρικής και των υποθυγατρικών υπάρχει έμμεση σχέση μητρικής – θυγατρικής.

Προς κατανόηση των ανωτέρω παραθέτουμε το παρακάτω παράδειγμα κάθετου ομίλου:

ΚΑΘΕΤΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

M	Η Μ είναι η μητρική επιχείρηση και συγχρόνως η κορυφαία ή επικεφαλής επιχείρηση του ομίλου.
Θ ₁	Η Θ ₁ είναι άμεση θυγατρική της Μ. Επίσης είναι ενδιάμεση Μητρική των Θ ₂ και Θ ₃ .
Θ ₂	Η Θ ₂ είναι άμεση θυγατρική της Θ ₁ και έμμεση θυγατρική (ή υποθυγατρική) της Μ (η Μ συμμετέχει στο κεφάλαιο της

Θ_2 με ποσοστό $60\% \times 70\% = 42\%$). Επίσης η Θ_2 είναι ενδιάμεση μητρική της Θ_3 .

Θ_3 Η Θ_3 είναι άμεση θυγατρική της Θ_2 και έμμεση θυγατρική (ή υποθυγατρική): α) της Μ (συμμετέχει στο κεφάλαιο της Θ_3 με ποσοστό $60\% \times 70\% \times 80\% = 33,6\%$) και β) της Θ_1 (συμμετέχει στο κεφάλαιο της Θ_3 με ποσοστό $70\% \times 80\% = 56\%$).

4.2 Δικαιώματα μειοψηφίας στον κάθετο όμιλο

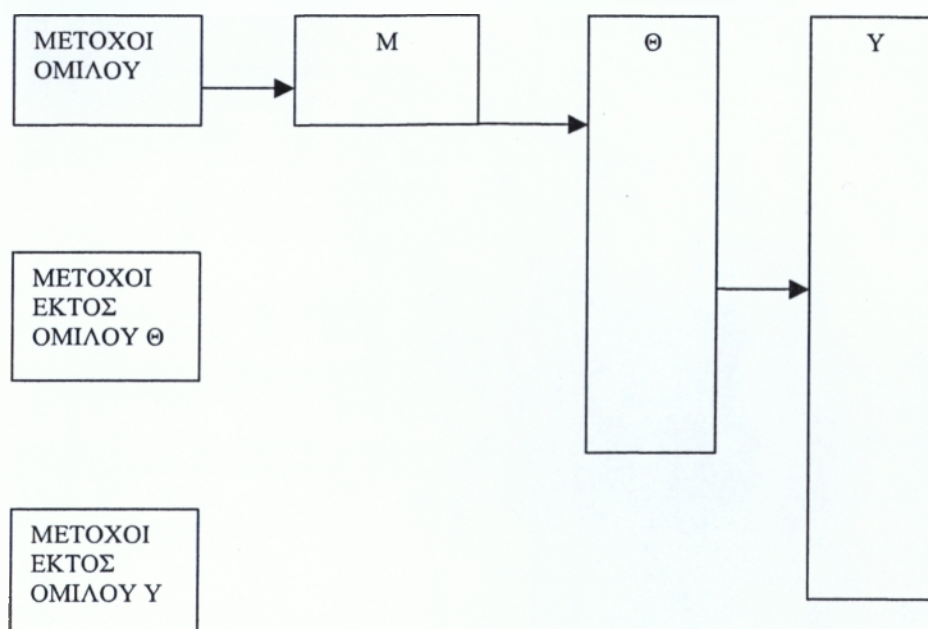
Όταν μια μητρική επιχείρηση Μ συμμετέχει π.χ. κατά 70% στο κεφάλαιο μιας θυγατρικής επιχείρησης Θ, η οποία (θυγατρική επιχείρηση Θ) στη συνέχεια συμμετέχει π.χ κατά 60% στο κεφάλαιο μιας άλλης υποθυγατρικής επιχείρησης Υ, τότε στον όμιλο επιχειρήσεων Μ, Θ και Υ υπάρχουν δυο ομάδες μετοχών εκτός ομίλου (ή δικαιώματα μειοψηφίας):

Α) Τα δικαιώματα μειοψηφίας της υποθυγατρικής επιχείρησης Υ, και

Β) Τα δικαιώματα μειοψηφίας της θυγατρικής επιχείρησης Θ.

Η παραστατική απεικόνιση της δημιουργίας του άνω ομίλου επιχειρήσεων είναι η εξής:

ΚΑΘΕΤΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Σύνολο ποσοστών 100%

Βάσει της άνω παραστατικής απεικόνισης, τα ακριβή ποσοστά με τα οποία κατανέμονται κατά την ενοποίηση στους μετόχους του ομίλου και στους μετόχους εκτός ομίλου (μειοψηφία) τα ενοποιημένα κεφάλαια της θυγατρικής Θ και της υποθυγατρικής Υ, είναι τα εξής:

Ποσοστά συμμετοχής

Συνδεδεμένες επιχειρήσεις	Μέτοχοι ομίλου (M)		Μέτοχοι εκτός ομίλου (μειοψηφία)		Σύνολα (100%)	
	Άμεση	Έμμεση	Άμεση	Έμμεση	M	Μειοψηφία
Θ	70%	—	30%	—	70 %	30%
Υ	—	(70%*60%)=42%	40%	(30%*60%)=18%	42 %	58%

Το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων της Υ π.χ 1200€ για τις ανάγκες της ενοποίησης διαχωρίζεται στα εξής δύο μέρη:

Κατά την ενοποίηση του υποομίλου Θ και Υ:

A) Ίδια κεφάλαια υποθυγατρικής Υ που αναλογούν στους μετόχους της Θ
(1200*60%)=720€

B) Δικαιώματα μειοψηφίας επιχείρησης Υ (1200*40%)=480€

Το σύνολο ισούται με 1200€

Τα άνω ποσά προέκυψαν ως εξής:

Μέτοχοι επιχείρησης Υ		Ανάλυση ιδίων κεφαλαίων επιχείρησης Υ
A) Επιχείρηση Θ	60%	A) Ίδια κεφάλαια της Υ που αναλογούν στη Θ: Aα) Κεφάλαια αρχικού συμφηφισμού $1000 \cdot 60\% = 600\text{€}$ Aβ) Κεφάλαια σχηματισθέντα μετά τον αρχικό συμφηφισμό $200 \cdot 60\% = 120\text{€}$ Σύνολο ιδίων κεφαλαίων Υ που αναλογούν στη Θ είναι 720€
B) Τρίτοι εκτός ομίλου	40%	B) Δικαιώματα μειοψηφίας επιχείρησης Υ $(1200 \cdot 40\%) = 480\text{€}$
Σύνολο	100%	Σύνολο ιδίων κεφαλαίων επιχείρησης Υ ισούται με 1200€

Κατά την ενοποίηση του ομίλου Μ, Θ και Υ:

- A) Ίδια κεφάλαια υποθυγατρικής Υ που αναλογούν στους μετόχους της μητρικής $(1200 \cdot 60\% \cdot 70\%) = 504\text{€}$
- B) Δικαιώματα μειοψηφίας:
- Bα) Επιχείρησης Υ $(1200 \cdot 40\%) = 480\text{€}$
- Bβ) Επιχείρησης Θ $(1200 \cdot 60\% \cdot 30\%) = 216\text{€}$
- Σύνολο ιδίων κεφαλαίων της Υ ισούται με 1200€

Το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων της Υ που αναλογεί στη Θ 720€ διαχωρίζεται για τις ανάγκες της ενοποίησης στα εξής δύο μέρη:

Μέτοχοι επιχείρησης Θ		Ανάλυση ιδίων κεφαλαίων επιχείρησης Υ που αναλογούν στην επιχείρηση Θ
A) Ομίλου Αα) Επιχείρηση Μ	70%	A) Ίδια κεφάλαια της Υ που αναλογούν στη Μ: Αα) Κεφάλαια αρχικού συμφηφισμού $(1000 \cdot 60\%) = 600 \cdot 70\% = 420\text{€}$ Αβ) Κεφάλαια σχηματισθέντα μετά τον αρχικό συμφηφισμό $(200 \cdot 60\%) = 120 \cdot 70\% = 84\text{€}$ Σύνολο: 504€
B) Τρίτοι εκτός ομίλου	30%	B) Δικαιώματα μειοψηφίας επιχείρησης Θ: $720 \cdot 30\% = 216\text{€}$
Σύνολο	100%	Σύνολο ιδίων κεφαλαίων Υ που αναλογούν στη Θ: 720€

Διαφορές ενοποίησης στον κάθετο όμιλο.

Κατά την ενοποίηση του υποομίλου Θ και Υ τα κεφάλαια του αρχικού συμφηφισμού είναι $(1000 \cdot 60\%) = 600\text{€}$. Εάν, επομένως, συμφηφισμού την αξία συμμετοχής (κατά 60%) της Θ στην Υ (π.χ 650€) δημιουργείται κατά την ενοποίηση του υποομίλου χρεωστική διαφορά ενοποίησης $(650 - 600) = 50\text{€}$.

Κατά την ενοποίηση του ομίλου Μ, Θ και Υ τα άνω κεφάλαια του αρχικού συμφηφισμού 600€ περιλαμβάνουν και ένα ποσό που αναλογεί στη μητρική επιχείρηση Μ $(600 \cdot 70\%) = 420\text{€}$ και ένα άλλο ποσό που αναλογεί στους μετόχους μειοψηφίας (ή εκτός ομίλου) της επιχείρησης Θ. Το ποσό αυτό είναι

$(600 \cdot 30\%) = 180\text{€}$, με αποτέλεσμα τα αρχικά κεφάλαια συμφηφισμού 600€ να διαμορφώνονται κατά την ενοποίηση του ομίλου Μ, Θ και Υ στο ποσό $(600 - 180) = 420\text{€}$.

Στα αρχικά κεφάλαια συμφηφισμού 600€ αντιστοιχεί λογιστική αξία συμμετοχής (κατά 60%) της Θ στην Υ 650€. Αναλογικά, σε αρχικά κεφάλαια συμφηφισμού 420€ αντιστοιχεί λογιστική αξία συμμετοχής κατά $(60\% \cdot 70\%) = 42\%$ της Μ στην Υ $(650 \cdot 70\%) = 455\text{€}$.

Παρατηρούμε ότι όταν καταρτίζεται ο ενοποιημένος ισολογισμός του ομίλου των επιχειρήσεων Μ, Θ και Υ η λογιστική αξία συμμετοχής της Θ στην Υ 650€ αναλύεται ως εξής:

Α) Αναλογούσα στη Μ $(650 \cdot 70\%) = 455\text{€}$

Β) Αναλογούσα στους εκτός ομίλου μετόχους της Θ $(650 \cdot 30\%) = 195\text{€}$

Σύνολο : 650€

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι κατά την ενοποίηση του ομίλου επιχειρήσεων Μ, Θ και Υ δημιουργείται από την ενοποίηση της Υ χρεωστική διαφορά ενοποίησης $(455 - 420) = 35\text{€}$.

Το υπόλοιπο ποσό της λογιστικής αξίας συμμετοχής της Θ στην Υ που αναλογεί στους εκτός ομίλου μετόχους $(650 \cdot 30\%) = 195\text{€}$ θα μειώσει τα δικαιώματα μειοψηφίας της θυγατρικής Θ.

Η παραστατική απεικόνιση της υποθυγατρικής επιχείρησης Υ στον όμιλο επιχειρήσεων Μ, Θ και Υ είναι η εξής:

Παράδειγμα ενοποίησης κάθετου ομίλου

Η εταιρία Μ απέκτησε το έτος 2002 το 80% των μετοχών της εταιρίας Θ έναντι του ποσού των 1000€. Η εταιρία Θ απέκτησε το έτος 2003 το 55% των μετοχών της εταιρίας Υ έναντι του ποσού των 900€. Ο όμιλος των επιχειρήσεων Μ, Θ και Υ ενοποιήθηκε για πρώτη φορά το έτος 2005 με βάση τους παρακάτω ετήσιους ισολογισμούς. Την 1.1.2005 τα ίδια κεφάλαια της Θ ήταν 1500€ ενώ της Υ 1200€. Κατά την πρώτη ενοποίηση προέκυψε: α) από την ενοποίηση της Θ πιστωτική διαφορά $(1000 - 1500 \cdot 80\%) = 200\text{€}$ και β) από την ενοποίηση της Υ χρεωστική διαφορά $(900 \cdot 80\% - 1200 \cdot 80\% \cdot 55\%) = 192\text{€}$.

Τελικά ο λογαριασμός 16.90 *διαφορές ενοποίησης* εμφάνισε στις 31.12.2005 χρεωστική διαφορά ενοποίησης (200-192) 8€ η οποία αποσβέστηκε εφάπαξ.

Λογιστικές εγγραφές

Λογιστική εγγραφή 1: Κατανομή λογιστικής αξίας συμμετοχής της Θ στην Υ 900€ μεταξύ:

- Μητρικής ($900 \cdot 80\%$)=720€
- Εκτός ομίλου τρίτων-μετοχών ($900 \cdot 20\%$)=180€

Σύνολο 900€

Λογιστική εγγραφή 2: Αρχικός συμψηφισμός με Υ. Κατά τον αρχικό συμψηφισμό δημιουργείται χρεωστική διαφορά ενοποίησης ($900 \cdot 80\% - 1200 \cdot 80\% \cdot 55\%$) 192€.

Λογιστική εγγραφή 3: Αναλογία μετοχών μειοψηφίας ομίλου (Θ και Υ) επί των κερδών της Υ που σχηματίστηκαν μετά τον αρχικό συμψηφισμό.

Λογιστική εγγραφή 4: Αρχικός συμψηφισμός με Θ.

Λογιστική εγγραφή 5: Αναλογία μετοχών μειοψηφίας Θ επί ιδίων κεφαλαίων Θ που σχηματίστηκαν μετά τον αρχικό συμψηφισμό.

Λογιστική εγγραφή 6: Απόσβεση χρεωστικής διαφοράς ενοποίησης.

Λογιστική εγγραφή 7: Αναμόρφωση αποτελέσματος μητρικής λόγω απόσβεσης χρεωστικής διαφοράς ενοποίησης.

Ενοποίηση οριζόντιου ομίλου επιχειρήσεων

Έννοια οριζόντιου ομίλου

Δύο επιχειρήσεις μπορεί να είναι μεταξύ τους συνδεδεμένες:

A) Όταν έχουν τεθεί υπό ενιαία διεύθυνση κατόπιν συμβάσεως που έχει συναφθεί μεταξύ των επιχειρήσεων ή σύμφωνα με τους όρους στο καταστατικό τους.

B) Τα διοικητικά, διαχειριστικά ή εποπτικά όργανα των άνω επιχειρήσεων αποτελούνται κατά πλειοψηφία από τα ίδια πρόσωπα.

Ο όμιλος αυτός ονομάζεται οριζόντιος όμιλος.

Η ενοποίηση οριζόντιου ομίλου περιλαμβάνει επιχειρήσεις που έχουν τη μορφή ανώνυμης εταιρίας, ΕΠΕ, ετερόρρυθμης εταιρίας κατά μετοχές και ομόρρυθμες και ετερόρρυθμες εταιρίες με απεριόριστα ευθυνόμενους εταίρους που έχουν τη μορφή της ανώνυμης εταιρίας, της ΕΠΕ και της ετερόρρυθμης κατά μετοχές εταιρίας.

Εφαρμοζόμενες διατάξεις κατά την ενοποίηση του οριζόντιου ομίλου

Κατά την ενοποίηση του οριζόντιου ομίλου εφαρμόζονται οι ακόλουθες διατάξεις.

Νόμος 2190/1920:

- Άρθρο 43^α, παρ.1, περ. β, δεύτερο εδάφιο: Οι ανώνυμες εταιρίες της παρ. 4, του άρθρου 42^α, του Ν.2190/1920 μπορούν να παραλείπουν τις πληροφορίες του άρθρου 42^α, του Ν.2190/1920.
- Άρθρο 90, παρ. 2, εδάφιο πρώτο: Με την επιφύλαξη εφαρμογής των διατάξεων των άρθρων 97, 98 και 99 η μητρική επιχείρηση και όλες οι θυγατρικές της επιχειρήσεις, καθώς και οι θυγατρικές των θυγατρικών της, ανεξάρτητα από την έδρα των θυγατρικών αυτών επιχειρήσεων, αποτελούν επιχειρήσεις υποκείμενες σε ενοποίηση.
- Άρθρο 90, παρ. 3: Οι θυγατρικές επιχειρήσεις της προηγούμενης παρ. 2 υποχρεούνται να παρέχουν τις αναγκαίες πληροφορίες προς τη μητρική τους.
- Άρθρο 91: Απαλλάσσονται της κατάρτισης ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων υπό ορισμένες προϋποθέσεις οι μητρικές ανώνυμες εταιρίες αμοιβαίων κεφαλαίων και επενδύσεων χαρτοφυλακίου.
- Άρθρο 92: Απαλλασσόμενες από την ενοποίηση επιχείρησης λόγω μεγέθους του συνόλου του ομίλου.
- Άρθρο 97: Εξαίρεση θυγατρικής ή υποθυγατρικής από την ενοποίηση επειδή παρουσιάζει επουσιώδες ενδιαφέρον για την ενοποίηση.

- Άρθρο 98: Εξαίρεση θυγατρικής ή υποθυγατρικής από την ενοποίηση λόγω πολύ διαφορετικών δραστηριοτήτων από τις υπόλοιπες ενοποιούμενες επιχειρήσεις.
- Άρθρο 99: Εξαίρεση μητρικής που δεν ασκεί οποιαδήποτε εμπορική ή βιομηχανική δραστηριότητα.
- Άρθρο 100: Αρχές και κανόνες ενοποίησης.
- Άρθρο 101: Δομή του ενοποιημένου ισολογισμού και του ενοποιημένου λογαριασμού «αποτελέσματα χρήσης». Ειδικές διατάξεις για ορισμένα στοιχεία των ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων.
- Άρθρο 102: Αρχή της ολικής ενοποίησης.
- Άρθρο 103: Τρόπος προσδιορισμού των διαφορών ενοποίησης και εμφάνιση των διαφορών αυτών καθώς και των δικαιωμάτων μειοψηφίας.
- Άρθρο 104: Αρχές καταρτίσεως των ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων.
- Άρθρο 105, παρ. 1: Εφαρμόζονται οι κανόνες αποτίμησης των άρθρων 42^ε (παρ. 14) και 43 του Ν. 2190/1920.
- Άρθρο 105, παρ. 3: Μεταξύ των ενοποιούμενων επιχειρήσεων εφαρμόζονται ομοιόμορφοι μέθοδοι αποτίμησης.
- Άρθρο 105, παρ. 4: Λογίζεται ο φόρος εισοδήματος και οι λοιποί φόροι που είναι πιθανόν ότι θα προκύψουν στο άμεσο μέλλον.
- Άρθρο 105, παρ. 5: Αντιλογίζονται οι πρόσθετες αποσβέσεις και έκτακτες προβλέψεις που οι ενοποιούμενες επιχειρήσεις σχημάτισαν για λόγους φορολογικούς.
- Άρθρο 106: Συμμετοχές σε συγγενείς επιχειρήσεις. Εμφάνιση στις ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις.
- Άρθρο 107: Πληροφορίες του ενοποιημένου προσαρτήματος και της ενοποιημένης έκθεσης διαχείρισης.
- Άρθρο 108: Έλεγχος των ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων από εγκεκριμένους ελεγκτές.
- Άρθρο 109: Υπογραφή και διατυπώσεις δημοσιότητας.

Ποια είναι η μητρική επιχείρηση στον οριζόντιο όμιλο

Μητρική επιχείρηση στον οριζόντιο όμιλο θεωρείται η μεγαλύτερη επιχείρηση.

Κριτήριο για τον καθορισμό της μεγαλύτερης επιχείρησης αποτελεί το σύνολο του ισολογισμού της κάθε επιχείρησης από τις συγκρινόμενες, το οποίο υπολογίζεται από τα όρια του ενεργητικού, του κύκλου εργασιών και του αριθμού των εργαζομένων.

Όλες οι μικρότερες επιχειρήσεις υποχρεούνται να παρέχουν τις αναγκαίες πληροφορίες στην επιχείρηση που, ως μεγαλύτερη, καταρτίζει τις ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις.

Ενοποιημένα ίδια κεφάλαια οριζόντιου ομίλου

Τα ενοποιημένα ίδια κεφάλαια του οριζόντιου ομίλου αποτελούνται από τα εξής κονδύλια: κεφάλαιο, διαφορά από έκδοση μετοχών υπέρ το άρτιο, διαφορά αναπροσαρμογής, αποθεματικά, αποτελέσματα εις νέον.

Τα άνω κονδύλια συντίθενται από τα επιμέρους κονδύλια της κάθε μία από τις επιχειρήσεις του οριζόντιου ομίλου που περιλαμβάνονται στην ενοποίηση.

Παράδειγμα ενοποίησης οριζόντιου ομίλου

Οι επιχειρήσεις Μ και Β έχουν κοινή διοίκηση. Επίσης η επιχείρηση Μ απέκτησε το έτος 2002 το 75% των μετοχών της Θ έναντι του ποσού των 600€ ενώ το έτος 2003 η Β απέκτησε το 15% των μετοχών της Μ έναντι του ποσού των 100€. Στις 31.12.2005 η Μ βάσει των στοιχείων των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων ήταν η μεγαλύτερη επιχείρηση του ομίλου Μ, Β και Θ και κατάρτισε τον πρώτο ενοποιημένο ισολογισμό του ομίλου. Την 1.1.2005 τα ίδια κεφάλαια της Θ ήταν 700€. Κατά την πρώτη ενοποίηση της επιχείρησης Θ προέκυψε χρεωστική διαφορά ενοποίησης $(600 - 700 \cdot 75\%) = 75\text{€}$ η οποία αποσβέστηκε εφάπαξ. Με βάση τις παρακάτω ετήσιες οικονομικές καταστάσεις 31.12.2005 συντάχθηκαν οι ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις του ομίλου Μ, Β και Θ.

Λογιστικές εγγραφές

Λογιστική εγγραφή 1: Αρχικός συμφητισμός με Θ.

Λογιστική εγγραφή 2: Αναλογία μετοχών μειοψηφίας επί ιδίων κεφαλαίων θυγατρικής που σχηματίσθηκαν μετά τον αρχικό συμφητισμό.

Λογιστική εγγραφή 3: Εμφάνιση στον ενοποιημένο ισολογισμό του ομίλου των μετοχών της μητρικής, που κατέχονται από τη θυγατρική στην κατηγορία χρεόγραφα ως ίδιες μετοχές.

Λογιστική εγγραφή 4: Απόσβεση χρεωστικής διαφοράς ενοποίησης.

Λογιστική εγγραφή 5: Διόρθωση αποτελέσματος μητρικής λόγω απόσβεσης της χρεωστικής διαφοράς ενοποίησης.

Ενοποίηση μικτού ομίλου επιχειρήσεων

Γενικά

Δυο επιχειρήσεις μπορεί να είναι μεταξύ τους συνδεδεμένες, όταν η μητρική επιχείρηση έχει την πλειοψηφία του κεφαλαίου μιας άλλης (θυγατρικής) επιχείρησης ή των δικαιωμάτων ψήφου μιας άλλης (θυγατρικής) και η πλειοψηφία αυτή σχηματίζεται ύστερα από συνυπολογισμό των αντίστοιχων ποσοστών που μπορεί να κατέχουν μία ή περισσότερες άμεσες και έμμεσες θυγατρικές της.

Ο όμιλος αυτός ονομάζεται **μικτός** όμιλος. Όταν η μητρική επιχείρηση Μ συμμετέχει: α) στην επιχείρηση Θ άμεσα κατά ποσοστό 60% και β) στην επιχείρηση Υ: άμεσα κατά ποσοστό 10%, και έμμεσα, μέσω της Θ η οποία κατέχει το 45% της Υ, τότε οι επιχειρήσεις Θ και Υ είναι θυγατρικές της Μ και ο όμιλος των επιχειρήσεων Μ, Θ και Υ χαρακτηρίζεται ως **μικτός** όμιλος.

ΜΙΚΤΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Οι επιχειρήσεις Μ, Θ και Υ είναι συνδεδεμένες επειδή υπάρχει σχέση μητρικής (Μ) προς τις θυγατρικές (Θ και Υ) επιχειρήσεις. Η σχέση αυτή δημιουργείται ως εξής:

- Η Μ έχει άμεση συμμετοχή στη Θ αφού το ποσοστό συμμετοχής και δικαιωμάτων ψήφου της Θ που κατέχει η Μ είναι 60%.
- Η Μ συμμετέχει στο κεφάλαιο και στα δικαιώματα ψήφου της Υ με ποσοστό 55%. Η πλειοψηφία αυτή προκύπτει ως εξής:

Άμεση συμμετοχή. Ποσοστό συμμετοχής και δικαιωμάτων ψήφου της Υ που κατέχει η Μ είναι 10%.

Έμμεση συμμετοχή (μέσω τρίτων ή θυγατρικών). Το ποσοστό συμμετοχής και δικαιωμάτων ψήφου της Υ που κατέχει η Θ θα πρέπει να προστεθεί στο άνω ποσοστό της Μ είναι 45%.

Σύνολο 55%

Τα ακριβή ποσοστά με τα οποία κατανέμονται κατά την ενοποίηση στους μετόχους του ομίλου και στους μετόχους εκτός ομίλου (μειοψηφία) τα ενοποιημένα κεφάλαια της θυγατρικής Θ και της υποθυγατρικής Υ είναι τα εξής:

Ποσοστά συμμετοχής

Συνδεδεμένες επιχειρήσεις	Μέτοχοι ομίλου (Μ)		Μέτοχοι εκτός ομίλου (μειοψηφία)		Σύνολα (100%)	
	Άμεση	Έμμεση	Άμεση	Έμμεση	Μ	Μειοψηφία
Θ	60%	—	40%	—	60%	40%
Υ	10%	(60%*45%)=27%	45%	(40%*45%)=18%	37%	63%

Παράδειγμα ενοποίησης μικτού ομίλου

Υποθέτουμε ότι ο άνω όμιλος των επιχειρήσεων Μ, Θ και Υ συντάσσει στη χρήση 2005 τις πρώτες ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις με βάση τους παρακάτω ισολογισμούς 31.12.2005.

Ισολογισμοί 31.12.2005			
	Μ	Θ	Υ
Ενεργητικό			
Συμμετοχή (60%) στη Θ	1300		
Συμμετοχή (10%) στη Υ	150		
Συμμετοχή (45%) στη Υ		600	
Λοιπά ενεργητικά	<u>4550</u>	<u>4400</u>	<u>3000</u>
Σύνολο	<u>6000</u>	<u>5000</u>	<u>3000</u>
Παθητικό			
Κεφάλαια:			
Α) 1.1.2005	3000	2000	1000
Β) Κέρδος 2005	300	300	100
Υποχρεώσεις	<u>2700</u>	<u>2700</u>	<u>1900</u>
Σύνολο	<u>6000</u>	<u>5000</u>	<u>1900</u>

Λογιστικές εγγραφές

Λογιστική εγγραφή 1: Κατανομή λογιστικής αξίας συμμετοχής της Θ στην Υ 600€ μεταξύ:

- Μητρικής Μ ($600 \cdot 60\%$)=360€
- Εκτός ομίλου τρίτων μετοχών ($600 \cdot 40\%$)=240€

Το σύνολο ισούται με 600€.

Λογιστική εγγραφή 2: Αρχικός συμψηφισμός με Υ. Κατά τον αρχικό συμψηφισμό δημιουργείται χρεωστική διαφορά ενοποίησης ($150 + 360 - 1000 \cdot 37\%$)=140€ η οποία αποσβέστηκε εφάπαξ.

Λογιστική εγγραφή 3: Αναλογία μετοχών μειοψηφίας ομίλου (Θ και Υ) επί των κερδών της Υ που σχηματίστηκαν μετά τον αρχικό συμψηφισμό.

Λογιστική εγγραφή 4: Αρχικός συμφηφισμός με Θ. Κατά τον αρχικό συμφηφισμό δημιουργείται χρεωστική διαφορά ενοποίησης $(1300 - 2000 \cdot 60\%) = 100\text{€}$ η οποία αποσβέστηκε εφάπαξ.

Λογιστική εγγραφή 5: Αναλογία μετοχών μειοψηφίας Θ επί των κερδών της Θ που σχηματίσθηκαν μετά τον αρχικό συμφηφισμό.

Λογιστική εγγραφή 6: Απόσβεση χρεωστικής διαφοράς ενοποίησης.

Λογιστική εγγραφή 7: Διόρθωση αποτελέσματος μητρικής λόγω απόσβεσης της χρεωστικής διαφοράς ενοποίησης.

Ενοποίηση συνθέτου (κάθετου και μικτού ομίλου)

Γενικά

Ένας όμιλος επιχειρήσεων μπορεί να αποτελείται από ένα ή περισσότερους κάθετους ομίλους και από ένα ή περισσότερους μικτούς ομίλους.

Ο όμιλος αυτός ονομάζεται **σύνθετος όμιλος**.

Οι επιχειρήσεις Μ, Θ, Υ και Β είναι συνδεδεμένες επειδή υπάρχει σχέση μητρικής (Μ) επιχείρησης προς τις θυγατρικές (Θ και Β) επιχειρήσεις και την υποθυγατρική της Υ.

Ειδικότερα η σχέση με την Β δημιουργείται ως εξής:

Άμεση συμμετοχή

Ποσοστό συμμετοχής και δικαιωμάτων ψήφου της Β που κατέχει η Μ είναι 15%.

Έμμεση συμμετοχή

Ποσοστό συμμετοχής και δικαιωμάτων ψήφου της Β που κατέχει η υποθυγατρική Υ της Μ είναι 40%.

Το σύνολο ισούται με 55%.

Παράδειγμα ενοποίησης σύνθετου ομίλου

Υποθέτουμε ότι ο όμιλος των επιχειρήσεων Μ, Θ, Υ και Β συντάσσει στη χρήση 2005 τις πρώτες ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις με βάση τους παρακάτω ισολογισμούς 31.12.2005:

Ετήσιοι ισολογισμοί 31.12.2005				
	Μ	Θ	Υ	Β
Ενεργητικό				
Συμμετοχή (60%) στη Θ	1700			
Συμμετοχή (15%) στη Β	250			
Συμμετοχή (70%) στη Υ		900		
Συμμετοχή (40%) στη Β			600	
Λοιπά ενεργητικά	<u>6050</u>	<u>6100</u>	<u>4400</u>	<u>6000</u>
Σύνολο	<u>8000</u>	<u>7000</u>	<u>5000</u>	<u>6000</u>
Παθητικό				
Κεφάλαια:				
Α) 1.1.2005	4000	3000	2000	2500
Β) Κέρδος 2005	1000	600	400	500
Υποχρεώσεις	<u>3000</u>	<u>3400</u>	<u>2600</u>	<u>3000</u>
Σύνολο	<u>8000</u>	<u>7000</u>	<u>5000</u>	<u>6000</u>

Κατά την ενοποίηση του ομίλου Μ, Θ, Υ και Β τα ενοποιημένα κεφάλαια των επιχειρήσεων Θ, Υ και Β θα κατανεμηθούν μεταξύ των μετοχών του ομίλου και των μετοχών εκτός ομίλου με τα παρακάτω ακριβή ποσοστά:

Ποσοστά συμμετοχής

Συνδεδεμένες επιχειρήσεις	Μέτοχοι ομίλου (M)		Μέτοχοι εκτός ομίλου (μειοψηφία)		Σύνολα (100%)	
	Άμεση	Έμμεση	Άμεση	Έμμεση	M	Μειοψηφία
Θ	60%	—	40%	—	60%	40%
Υ	—	(60%*70%)=42%	30%	(40%*70%)=28%	42%	63%
B	15%	(42%*40%)=16,8%	45%	(58%*40%)=23,2%	31,8%	68,2%

Απάλειψη συμμετοχής της M στα κεφάλαια της Θ

α) Αρχικός συμψηφισμός

- Κεφάλαια της Θ αρχικού συμψηφισμού που αναλογούν
στη M ($3000 * 60\%$)

€ 1800

Μείον: Λογιστική αξία συμμετοχής

Άμεση συμμετοχή της M στη Θ

€ (1700)

Πιστωτική διαφορά ενοποίησης

€ 100

β) Κεφάλαια της Θ σχηματισθέντα μετά τον αρχικό συμψηφισμό
που αναλογούν στη M ($600 * 60\%$)

€ 360

γ) Δικαιώματα μειοψηφίας ($3600 * 40\%$)

€

1440

Σύνολο

€ 1900

Επαλήθευση : Κεφάλαια της Θ 31.12 € 3600

Μείον: Αξία συμμετοχής στη Θ € (1700)

Ενοποιούμενα κεφάλαια Θ €

1900

Απάλειψη συμμετοχής της Μ στα ίδια κεφάλαια της Υ

α) Αρχικός συμφηφισμός:

Κεφάλαια της Υ αρχικού συμφηφισμού που αναλογούν στη Μ ($2000 * 42\%$)

€ 840

Μείον: Λογιστική αξία συμμετοχής :

- Έμμεση συμμετοχή (της Θ στην Υ που αναλογούν στη Μ) ($900 * 60\%$)

€

(540)

Πιστωτική διαφορά ενοποίησης € 300

β) Κεφάλαια της Υ σχηματισθέντα μετά τον αρχικό συμφηφισμό που αναλογούν στη Μ ($400 * 42\%$)

€ 168

γ) Δικαιώματα μειοψηφίας ($2400 * 58\%$)

€ 1392

Μείον: Λογιστική αξία συμμετοχής:

- Έμμεση συμμετοχή (της Θ στην Υ που αναλογεί

στη μειοψηφία της Θ) ($900 * 40\%$)

€ (360)

€ 1032

Σύνολο

€ **1500**

Επαλήθευση :Κεφάλαια της Υ 31.12.

€ 2400

Μείον: Αξία συμμετοχής στην Υ

€ (900)

Ενοποιούμενα κεφάλαια Υ

€

1500

Απάλειψη συμμετοχής της Μ στα ίδια κεφάλαια της Β

α) Αρχικός συμφηφισμός:

Κεφάλαια της Β αρχικού συμφηφισμού που αναλογούν

στη Μ (2500 * 31,85%) € 795

Μείον: Λογιστική αξία συμμετοχής :

- Άμεση συμμετοχή (της Μ στη Β) € (250)

- Έμμεση συμμετοχή (της Υ στη Β που αναλογεί
στη Μ) (600 * 42%) € (252) €
(502)

Πιστωτική διαφορά ενοποίησης € 293

β) Κεφάλαια της Β σχηματισθέντα μετά τον αρχικό συμψηφισμό
που αναλογούν στη Μ (500 * 31,8%) € 159

γ) Δικαιώματα μειοψηφίας (3000 * 68,2%) € 2046

Μείον: Λογιστική αξία συμμετοχής:

- Έμμεση συμμετοχή (της Υ στην Β που αναλογεί
στη μειοψηφία της Υ) (600 * 58%) € (348) € 1698
Σύνολο € 2150

Επαλήθευση :Κεφάλαια της Β 31.12. € 3000

Μείον: Αξία συμμετοχής στη Β (250+600) € (850)

Ενοποιούμενα κεφάλαια Β €
2150

Ενοποιημένος ισολογισμός 31.12

(Όμιλος επιχειρήσεων Μ)

Ενεργητικό		Παθητικό	
Συμμετοχές	-	Κεφάλαια	5687
		Διαφορές ενοποίησης	693
Λοιπά ενεργητικά	22550	Δικαιώματα μειοψηφίας	<u>4170</u>
		Σύνολο ιδίων κεφαλαίων	10550
		Υποχρεώσεις	<u>12000</u>
	<u>22550</u>		<u>22550</u>

Ενοποίησης ομίλου αμοιβαίων συμμετοχών

Αμοιβαίες συμμετοχές μεταξύ μητρικής και θυγατρικών

Ο νόμος Ν 2190/1920 απαγορεύει στις θυγατρικές επιχειρήσεις να επενδύουν έστω και μέρος του μετοχικού κεφαλαίου σε μετοχές μητρικών επιχειρήσεων. Μπορεί όμως, η θυγατρική επιχείρηση να επενδύσει τα αποθεματικά της σε μετοχές της μητρικής επιχείρησης. Στην περίπτωση αυτή όπως σε κάθε άλλη περίπτωση όπου η θυγατρική επιχείρηση κατέχει μετοχές της μητρικής επιχείρησης έχουμε αμοιβαίες συμμετοχές μεταξύ μητρικής και θυγατρικής επιχείρησης. Ο όμιλος αυτός ονομάζεται **όμιλος των αμοιβαίων συμμετοχών**.

Ποσοστά συμμετοχής των μετοχών του ομίλου στα κέρδη των επιχειρήσεων

Συμβατική μέθοδος

Η μέθοδος αυτή δέχεται ότι η μειοψηφία της θυγατρικής συμμετέχει και στα κέρδη της μητρικής που σχηματίσθηκαν μετά τη δημιουργία της σχέσης αμοιβαίας συμμετοχής. Επί αμοιβαίων συμμετοχών οι μέτοχοι της μητρικής επιχείρησης, οι οποίοι είναι συγχρόνως και μέτοχοι του ομίλου των επιχειρήσεων (μητρικής και θυγατρικών), είναι οι εξής:

- α) Οι μέτοχοι του ομίλου.
 - β) Η θυγατρική επιχείρηση (που κατέχει μετοχές της μητρικής επιχείρησης) της οποίας μέτοχοι είναι:
 - βα) Η μητρική επιχείρηση.
 - ββ) Οι εκτός ομίλου τρίτοι μέτοχοι (ή δικαιώματα μειοψηφίας).
- Οι μέτοχοι του ομίλου συμμετέχουν στη μητρική επιχείρηση ως εξής:

α) Κατά τρόπο άμεσο, αφού συμμετέχουν απευθείας στο 90% του κεφαλαίου της μητρικής επιχείρησης.

β) Κατά τρόπο έμμεσο μέσω της θυγατρικής επιχείρησης. Εάν συμβολίσουμε με $\psi\%$ το ποσοστό των μετοχών του ομίλου στο κεφάλαιο της θυγατρικής επιχείρησης, τότε οι μέτοχοι του ομίλου συμμετέχουν στο κεφάλαιο της μητρικής επιχείρησης κατά τρόπο έμμεσο με ποσοστό $10\% * \psi\%$.

Ποσοστό συμμετοχής των μετοχών του ομίλου στο κεφάλαιο της μητρικής: Εάν παραστήσουμε με χ το συνολικό ποσοστό της συμμετοχής των μετοχών του ομίλου στη μητρική επιχείρηση, τότε το ποσοστό αυτό ισούται με το σύνολο του άμεσου και έμμεσου ποσοστού συμμετοχής:

$$\chi\% = 90\% + 10\% * \psi\%$$

Ποσοστό συμμετοχής των μετοχών του ομίλου στο κεφάλαιο της θυγατρικής: Οι μέτοχοι του ομίλου με συνολικό ποσοστό συμμετοχής στη μητρική επιχείρηση $\chi\%$ συμμετέχουν και στη θυγατρική επιχείρηση κατά 70% δηλαδή:

$$\psi\% = 70\% * \chi\%$$

Ποσοστά συμμετοχής των μετοχών εκτός ομίλου (ή δικαίωμα μειοψηφίας) στα κεφάλαια του ομίλου που σχηματίσθηκαν μετά τη δημιουργία της σχέσεως: Η λύση των άνω εξισώσεων προσδιορίζει με ακρίβεια τα ποσοστά συμμετοχής των μετοχών του ομίλου στα κεφάλαια του ομίλου που σχηματίσθηκαν μετά τη δημιουργία της σχέσεως αμοιβαίας συμμετοχής. Οι εκτός ομίλου μέτοχοι (ή μέτοχοι μειοψηφίας θυγατρικής ή δικαιώματα μειοψηφίας) συμμετέχουν στα κεφάλαια του ομίλου (μητρικής και θυγατρικής) που σχηματίσθηκαν μετά τη δημιουργία της σχέσεως αμοιβαίας συμμετοχής με τα εξής ποσά:

Εταιρείες ομίλου με σχέση
στα αμοιβαίας συμμετοχής

Ποσοστά συμμετοχής τρίτων
κεφάλαια που σχηματίσθηκαν

**μετά τη δημιουργία της σχέσης
αμοιβαίας συμμετοχής.**

Μητρική	100% - $\chi\%$
Θυγατρική	100% - $\psi\%$

Παρατηρούμε ότι κατά τη συμβατική μέθοδο οι μέτοχοι της μειοψηφίας της θυγατρικής επιχείρησης συμμετέχουν σε όλα τα ενοποιημένα κέρδη τα οποία δημιουργήθηκαν μετά τον αρχικό συμψηφισμό, δηλαδή συμμετέχουν, εκτός από τα κέρδη της θυγατρικής επιχείρησης (στην οποία είναι μέτοχοι μειοψηφίας) και στα κέρδη της μητρικής επιχείρησης μέσω της συμμετοχής που κατέχει η θυγατρική επιχείρηση. Η συμβατική μέθοδος επιλέγεται όταν κατά την ενοποίηση επιδιώκεται μεγαλύτερη ακρίβεια.

Ποσοστά αρχικού συμψηφισμού επί αμοιβαίων συμμετοχών:

Αντιθέτως τα παραπάνω ποσοστά δεν λαμβάνονται υπόψη κατά την απάλειψη της συμμετοχής της μητρικής στα ίδια κεφάλαια της θυγατρικής, αφού για τον αρχικό συμψηφισμό και τις διαφορές ενοποίησης δεν εφαρμόζονται όταν οι μετοχές της μητρικής κατέχονται από τη θυγατρική επιχείρηση.

**Μέθοδος αντιμετώπισης των αμοιβαίων συμμετοχών ως ιδίων
μετοχών**

Κατά τη μέθοδο αυτή δεν αναγνωρίζεται η συμμετοχή της μειοψηφίας της θυγατρικής επιχείρησης στα κέρδη της μητρικής. Ως εκ τούτου, η άνω μειοψηφία συμμετέχει μόνο στα κέρδη της θυγατρικής επιχείρησης.

Παράδειγμα ενοποίησης ομίλου αμοιβαίων συμμετοχών

Η μητρική επιχείρηση Μ το έτος 19991 απέκτησε αντί € 300 το 70% των μετοχών της επιχείρησης Θ ενώ από τον προηγούμενο χρόνο η Θ

συμμετέχει στο 8% του μετοχικού κεφαλαίου της Μ (αξία επένδυσης € 40). Το έτος 1994 ο όμιλος των επιχειρήσεων Μ και Θ καταρτίζει τον πρώτο ενοποιημένο ισολογισμό (χρήση πρώτης ενοποίησης 1.1.1994 – 31.12.1994 βάσει των παρακάτω ετήσιων ισολογισμών:

Ισολογισμός 31.12.1994 <<Μ>>			
Συμμετοχή 70%στη Θ	300	Κεφάλαια 1.1.94	500
		Κέρδος 1994	100
Λοιπό Ενεργητικό	<u>700</u>	Υποχρεώσεις	<u>400</u>
<u>1000</u>	<u>1000</u>		

Ισολογισμός 31.12.1994 <<Μ>>			
Συμμετοχή 8%στη Μ	40	Κεφάλαια 1.1.94	400
		Κέρδος 1994	80
Λοιπό Ενεργητικό	<u>760</u>	Υποχρεώσεις	<u>320</u>
<u>800</u>		<u>800</u>	

Κατά την απάλειψη της συμμετοχής της μητρικής στα ίδια κεφάλαια 1.1.1994 της θυγατρικής προέκυψε χρεωστική διαφορά ενοποίησης € 20 $= (300 - 100 \cdot 70\%)$ η οποία αποφασίσθηκε να εμφανισθεί αφαιρετικά από τα ενοποιούμενα αποθεματικά.

Δεν γίνεται απάλειψη της συμμετοχής της θυγατρικής στα ίδια κεφάλαια της μητρικής αλλά η συμμετοχή αυτή εμφανίζεται στον ενοποιημένο ισολογισμό στην κατηγορία <<χρεόγραφα>> με τον τίτλο <<ίδιες μετοχές>> €40.

Προσδιορισμός δικαιωμάτων μειοψηφίας επί ιδίων κεφαλαίων Θ:

α) Μέθοδος αντιμετώπισης των αμοιβαίων συμμετοχών ως ιδίων μετοχών:

Προσδιορισμός δικαιωμάτων μειοψηφίας:	
Ίδια κεφάλαια Θ 1.1.1994 ($400 \cdot 30\%$)	€ 120
Πλέον: Συμμετοχή στα κέρδη της Θ χρήσης 94	
Οι μέτοχοι της θυγατρικής επιχείρησης συμμετοχών	
στα κέρδη της θυγατρικής επιχείρησης ($80 \cdot 30\%$)	€ <u>24</u>
Σύνολο δικαιωμάτων μειοψηφίας	€ <u>144</u>

Ενοποιημένος ισολογισμός 31.12.1994 ομίλου Μ και Θ

<u>Ενεργητικό</u>		<u>Παθητικό</u>	
Ίδιες μετοχές	40	Κεφάλαια	656
		Διαφορά ενοποίησης	(20)
		Δικαιώματα μειοψηφίας	144
Λοιπά Ενεργητικά	<u>1460</u>	Υποχρεώσεις	<u>720</u>
			<u>1500</u>

β) Συμβατική μέθοδος

Προσδιορισμός δικαιωμάτων μειοψηφίας:

Ίδια κεφάλαια Θ 1.1.1994 ($400 \cdot 30\%$)

120

Πλέον: Συμμετοχή στα κέρδη της χρήσεως 1994:

Οι μέτοχοι της θυγατρικής επιχείρησης συμμετέχουν:

€

α) στα κέρδη της θυγατρικής επιχείρησης € 80,

β) στα κέρδη της μητρικής επιχείρησης € 100, μέσω της συμμετοχής 8% που κατέχει η θυγατρική επιχείρηση

Σύμφωνα με τις εξισώσεις του συστήματος που

αναφέρουμε πιο πάνω οι μέτοχοι του ομίλου συμμετέχουν στη

μητρική επιχείρηση με ποσοστό $\chi = 92\% + 8\% \cdot \psi$ και στη

θυγατρική επιχείρηση $\psi = 70\% \cdot \chi$. Λύνοντας το σύστημα

προκύπτει $\chi = 97,46\%$ και $\psi = 68,22\%$

Οι εκτός ομίλου τρίτοι μέτοχοι συμμετέχουν στη μητρική επιχείρηση

με ποσοστό $(100\% - 97,46\%) = 2,54\%$ και στη θυγατρική επιχείρηση με ποσοστό $(100\% - 68,22\%) = 31,78\%$. Ως εκ τούτου οι εκτός ομίλου τρίτοι μέτοχοι (ή μειοψηφία της θυγατρικής επιχείρησης) δικαιούνται:

- Από τα κέρδη της μητρικής $(100 \cdot 2,54\%)$ € 2,54

- Από τα κέρδη της θυγατρικής $(80 \cdot 31,78\%)$ € 25.42

Σύνολο κερδών που δικαιούνται οι εκτός ομίλου τρίτοι μέτοχοι (ή η μειοψηφία της θυγατρικής επιχείρησης) με τη συμβατική μέθοδο € 147,96

Ενοποιημένος ισολογισμός 31.12.1994 ομίλου Μ και Θ

<u>Ενεργητικό</u>		<u>Παθητικό</u>	
Ίδιες μετοχές	40	Κεφάλαια	652,04
		Διαφορά ενοποίησης	(20)
		Δικαιώματα μειοψηφίας	147,96
Λοιπά Ενεργητικά	<u>1460</u>	Υποχρεώσεις	<u>720</u>
	<u>1500</u>		<u>1500</u>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Από την ενοποίηση των οικονομικών καταστάσεων καταλήξαμε σε κάποιες διαπιστώσεις τις οποίες κλείνοντας αυτό το βιβλίο θελήσαμε να τις επισημάνουμε.

Καταρχήν η επιχείρηση που καταρτίζει ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις πρέπει να εφαρμόζει τις ίδιες μεθόδους αποτίμησης με εκείνες που εφαρμόζει για την κατάρτιση των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων της.

Σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του Ν. 2190/1920, οι οποίες έχουν πλήρως εναρμονιστεί με τις αντίστοιχες διατάξεις του Κοινοτικού Δικαίου, όσο και τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, καθορίζουν ότι, οι οικονομικές καταστάσεις των εταιριών, που περιλαμβάνονται στην ενοποίηση, θα πρέπει να έχουν καταρτισθεί με ομοιόμορφες λογιστικές αρχές. Σε αντίθετη περίπτωση, η μητρική εταιρεία, κατά την ενοποίηση, υποχρεούται, όταν η σχετική επίδραση είναι σημαντική, να αναμορφωθεί ανάλογα των οικονομικών αυτών καταστάσεων.

Επίσης οι μέθοδοι ενοποίησης δεν πρέπει να μεταβάλλονται από χρήση σε χρήση, όπως λογιστικός χειρισμός διαφορών ενοποίησης.

Σχετικά με την ημερομηνία κατάρτισης των ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων καταρτίζονται την ίδια ημερομηνία που καταρτίζονται και οι ετήσιες οικονομικές καταστάσεις της μητρικής επιχείρησης. Παρέκκλιση γίνεται μόνο στην περίπτωση κατά την οποία η ημερομηνία κλεισίματος των περισσότερων ή σημαντικότερων επιχειρήσεων, που περιλαμβάνονται στην ενοποίηση, είναι διαφορετική από εκείνη της μητρικής.

Σημαντικό επίσης είναι και να γνωρίζουμε πότε μια επιχείρηση απαλλάσσεται από την υποχρέωση κατάρτισης ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων. Αυτό συμβαίνει σε δύο περιπτώσεις: Η πρώτη περίπτωση είναι όταν δεν συντρέχουν τα όρια που καθορίζει ο νόμος, και εφόσον δεν υπάρχει

εταιρία από τις υποκείμενες σε ενοποίηση, που οι μετοχές της να είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Κράτους – μέλους. Και η δεύτερη περίπτωση είναι όταν η μητρική επιχείρηση διέπεται από το Ελληνικό Δίκαιο, και παράλληλα είναι θυγατρική άλλης μητρικής, που διέπεται από το δίκαιο Κράτους – μέλους της Ε.Ε.

Αυτά ήταν κάποια από τα πιο σημαντικά συμπεράσματα σχετικά με την ενοποίηση των οικονομικών καταστάσεων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Άσκηση 1

Αξία κτήσεως συμμετοχής = Εσωτερική λογιστική αξία

Δίνονται οι παρακάτω ισολογισμοί των εταιριών Α και Β.

	A	B
ΠΑΓΙΑ	200000	150000
ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ	70000	
ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΑ	150000	100000
ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ	100000	50000
ΣΥΝ.ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ	520000	300000
ΜΕΤΧ.ΚΕΦΑΛΑΙΟ	100000	70000
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ	80000	10000
ΜΑΚΡ.ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	280000	150000
ΒΡΑΧ.ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	60000	70000
ΣΥΝ.ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ	520000	300000

Η Α είναι μητρική με ποσοστό συμμετοχής 70%.

Να συνταχθεί ο ενοποιημένος ισολογισμός με την μέθοδο της ολικής και της αναλογικής ενοποίησης.

ΛΥΣΗ**Α. ΟΛΙΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ**

	A	B	ΧΡΕΩΣΗ	ΠΙΣΤΩΣΗ	ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ
ΠΑΓΙΑ	200000	150000			350000
ΣΥΜ/ΧΕΣ	70000			70000	0
ΚΥΚΛ/ΚΑ	150000	100000			250000
ΔΙΑΘ/ΜΑ	100000	50000			150000
ΣΥΝ.ΕΝ	520000	300000			750000
ΜΤΧ.ΚΕΦ	100000	70000	49000		100000
ΑΠΘΘ.	80000	10000	7000		80000
ΜΑΚΡ.ΥΠ	280000	150000			430000
ΒΡΑΧ.ΥΠ	60000	70000			130000
ΔΙΚ.ΜΕΙΟΨ				24000	24000
ΔΙΑΦ.ΕΝΟΠΟ			14000		(10000)
ΣΥΝ.ΠΑΘ	520000	300000			750000

1^η εγγραφή: χρέωση μετοχικού κεφαλαίου Β $70000 \times 70\% = 49000$ και αποθεματικών Β $10000 \times 70\% = 7000$ και διαφ.ενοποίησης 14000 και πίστωση συμμετοχές Α 70000.

2^η εγγραφή: χρέωση μετοχικού κεφαλαίου Β $70000 \times 30\% = 21000$ και αποθεματικών Β $10000 \times 30\% = 3000$ και πίστωση δικαιώματα μειοψηφίας 24000.

Β. ΑΝΑΛΟΓΙΚΗ ΕΝΟΠΙΗΣΗ

	A	B	ΧΡΕΩΣΗ	ΠΙΣΤΩΣΗ	ΕΝΟΠΙΗΣΗ
ΠΑΓΙΑ	200000	150000		45000	305000
ΣΥΜ/ΧΕΣ	70000			70000	0
ΚΥΚΛ/ΚΑ	150000	100000		30000	220000
ΔΙΑΘ/ΜΑ	100000	50000		15000	135000
ΣΥΝ.ΕΝ	520000	300000			660000
ΜΤΧ.ΚΕΦ	100000	70000	49000 21000		100000
ΑΠΟΘ.	80000	10000	7000 3000		80000
ΜΑΚΡ.ΥΠ	280000	150000	45000		385000
ΒΡΑΧ.ΥΠ	60000	70000	21000		109000
ΔΙΚ.ΜΕΙΟΨ					
ΔΙΑΦ.ΕΝΟΠΟ			14000		(14000)
ΣΥΝ.ΠΑΘ	520000	300000			660000

1^η εγγραφή: χρέωση μετοχικού κεφαλαίου της Β $70000 \times 70\% = 49000$ και αποθεματικών της Β $10000 \times 70\% = 7000$ και διαφορές ενοποίησης 14000 και πίστωση συμμετοχών της Α 70000.

2^η εγγραφή: χρέωση μετοχικού κεφαλαίου της Β $70000 \times 30\% = 21000$, αποθεματικών της Β $10000 \times 30\% = 3000$, μακρόχρονων υποχρεώσεων $150000 \times 30\% = 45000$ και βραχύχρονων υποχρεώσεων $70000 \times 30\% = 21000$ και πίστωση παγίων $150000 \times 30\% = 45000$, κυκλοφοριακών $100000 \times 30\% = 30000$ και διαθεσίμων $50000 \times 30\% = 15000$.

Άσκηση 2**Τιμή κτήσεως > εσωτερικής λογιστικής αξίας (Υπεραξία)**

Δίνονται οι παρακάτω ισολογισμοί των εταιριών Α και Β.

	A	B
ΠΑΓΙΑ	100000	60000
ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ	70000	
ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΑ	30000	70000
ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ	50000	50000
ΣΥΝ.ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ	250000	180000
ΜΕΤΧ.ΚΕΦΑΛΑΙΟ	80000	40000
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ	20000	30000
ΜΑΚΡ.ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	70000	60000
ΒΡΑΧ.ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	80000	50000
ΣΥΝ.ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ	250000	180000

Η αξία των συμμετοχών της Α αντιπροσωπεύει το ποσό που δαπανήθηκε για την απόκτηση του 75% των μετοχών της Β.

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα ζητείται να γίνει ενοποίηση των ισολογισμών των δύο εταιριών αφού ληφθεί υπ' όψιν ότι η επανεκτίμηση σε τρέχουσες αξίες κατά την αγορά ανεβίβασε την αξία της καθαρής θέσης της Β σε 80000 ευρώ λόγω αναπροσαρμογής της αξίας των παγίων.

Να γίνει με τους δύο τρόπους, μη εμφάνισης / εμφάνισης των δικαιωμάτων μειοψηφίας στις διαφορές αναπροσαρμογής.

ΛΥΣΗ**Α. Μη εμφάνιση των δικαιωμάτων μειοψηφίας στις διαφορές αναπροσαρμογής.**

	A	B	ΧΡΕΩΣΗ	ΠΙΣΤΩΣΗ	ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ
ΠΑΓΙΑ	100000	60000	7500		167500
ΣΥΜ/ΧΕΣ	70000			70000	0
ΚΥΚΛ/ΚΑ	30000	70000			100000
ΔΙΑΘ/ΜΑ	50000	50000			100000
ΥΠΕΡΑΞΙΑ			10000		10000
ΣΥΝ.ΕΝ	250000	180000			377500
ΜΤΧ.ΚΕΦ	80000	40000	10000 30000		80000

ΑΠΟΘ.	20000	30000	7500 22500		20000
ΜΑΚΡ.ΥΠ	70000	60000			130000
ΒΡΑΧ.ΥΠ	80000	50000			130000
ΔΙΚ.ΜΕΙΟΨ				17500	17500
ΔΙΑΦ.ΑΝΑΠΡ			17500	17500	0
ΣΥΝ.ΠΑΘ	250000	180000			377500

Αξία κτήσης 70000 μείον αναλογία της Α στη καθαρή θέση της Β 52500 μας δίνει συνολική διαφορά 17500

Αξία κτήσης 70000 μείον αναλογία της Α στην επανεκτίμηση καθαρής θέσης της Β 60000 μας δίνει υπεραξία 10000

Αναλογία της Α στην διαφορά επανεκτίμησης της καθαρής θέσης της Β 75% των 10000 μας δίνει 7500

1^η εγγραφή: χρέωση παγίων της Β 7500 και **πίστωση** διαφορών αναπροσαρμογής 7500

2^η εγγραφή: χρέωση υπεραξίας 10000 και **πίστωση** διαφορών αναπροσαρμογής 10000

3^η εγγραφή: χρέωση μετοχικού κεφαλαίου Β $40000 \times 25\% = 10000$, αποθεματικά Β $30000 \times 25\% = 7500$ και **πίστωση** δικαιωμάτων μειοψηφίας 17500

4^η εγγραφή: χρέωση μετοχικού κεφαλαίου Β $40000 \times 75\% = 30000$, αποθεματικά Β $30000 \times 75\% = 22500$ και διαφορές αναπροσαρμογής 17500 και **πίστωση** συμμετοχή Α 70000

5^η εγγραφή: χρέωση διαφορές αναπροσαρμογής 17500 και **πίστωση** συμμετοχή Α 17500

Β. Εμφάνιση των δικαιωμάτων μειοψηφίας στις διαφορές αναπροσαρμογής

	A	B	ΧΡΕΩΣΗ	ΠΙΣΤΩΣΗ	ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ
ΠΑΓΙΑ	100000	60000	10000		170000
ΣΥΜ/ΧΕΣ	70000			70000	0
ΚΥΚΛ/ΚΑ	30000	70000			100000
ΔΙΑΘ/ΜΑ	50000	50000			100000
ΥΠΕΡΑΞΙΑ			13333		13333
ΣΥΝ.ΕΝ	250000	180000			383333
ΜΤΧ.ΚΕΦ	80000	40000	10000 30000		80000
ΑΠΟΘ.	20000	30000	7500 22500		20000
ΜΑΚΡ.ΥΠ	70000	60000			130000
ΒΡΑΧ.ΥΠ	80000	50000			130000
ΔΙΚ.ΜΕΙΟΨ				23333	23333
ΔΙΑΦ.ΑΝΑΠΡ			175000	17500	0
ΣΥΝ.ΠΑΘ	250000	180000			383333

	100%	75%	25%
Μετοχ.κεφ	40000	30000	10000
Αποθεματικά	30000	7500	7500
Διαφ.αναπρ.παγ	10000	2500	2500
Φήμη-πελατεία	13333	10000	3333

Συμμετοχή της Α στην Β 75% =70000
 Συμμετοχή τρίτων στην Β 25% =52500
 Άρα σύνολο 122500

1^η εγγραφή: χρέωση παγίων 10000 και πίστωση διαφορών αναπροσαρμογής 10000

2^η εγγραφή: χρέωση υπεραξίας 13333 και πίστωση διαφορών αναπροσαρμογής 13333

3^η εγγραφή: χρέωση μετοχικού κεφαλαίου Β και αποθεματικών Β $70000 \times 25\% = 17500$ και πίστωση δικαιωμάτων μειοψηφίας 17500

4^η εγγραφή: χρέωση διαφορών αναπροσαρμογής 5833 και πίστωση δικαιωμάτων μειοψηφίας 5833

5^η εγγραφή: χρέωση μετοχικού κεφαλαίου Β και αποθεματικών Β $70000 \times 75\% = 52500$ και διαφορές αναπροσαρμογής 17500 και πίστωση συμμετοχή Α 70000

Άσκηση 3

Τιμή κτήσεως > εσωτερικής λογιστικής αξίας (Λάθος εκτίμηση)

Οι εταιρίες Α και Β είχαν την 31/12/2000 τα παρακάτω περιουσιακά στοιχεία που εμφανίζονται στους παρακάτω ισολογισμούς:

	A	B
ΠΑΓΙΑ	200000	150000
ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΑ	150000	100000
ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ	150000	50000
ΣΥΝ.ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ	500000	300000
ΜΕΤΧ.ΚΕΦΑΛΑΙΟ	300000	100000
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ	100000	20000
ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	100000	180000
ΣΥΝ.ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ	500000	300000

Την 1/01/2001 η Α εξαγοράζει το 65% των μετοχών της Β καταβάλλοντας μετρητά 90000 ευρώ.

Ζητείται να καταρτιστεί ο ενοποιημένος ισολογισμός των δύο εταιριών, αφού θεωρηθεί ότι η διαφορά μεταξύ αξίας κτήσεως συμμετοχής και εσωτερικής λογιστικής αξίας αποτελεί ζημιά που βαρύνει τα αποθεματικά του ενοποιημένου ισολογισμού.

ΛΥΣΗ

	A	B	ΧΡΕΩΣΗ	ΠΙΣΤΩΣΗ	ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ
ΠΑΓΙΑ	200000	150000			350000
ΣΥΜ/ΧΕΣ			90000	78000 12000	0
ΚΥΚΛ/ΚΑ	150000	100000			250000
ΔΙΑΘ/ΜΑ	150000	50000		90000	110000
ΣΥΝ.ΕΝ	500000	300000			710000
ΜΤΧ.ΚΕΦ	300000	100000	65000 35000		300000
ΑΠΟΘ.	100000	20000	13000 7000 12000		88000
ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	100000	180000			280000
ΔΙΚ.ΜΕΙΟΨ				42000	42000
ΣΥΝ.ΠΑΘ	500000	300000			710000

1^η εγγραφή: χρέωση συμμετοχών της Α 90000 και πίστωση των διαθεσίμων 90000

2^η εγγραφή: χρέωση μετοχικού κεφαλαίου της Β και αποθεματικών 65% δηλαδή 78000 και πίστωση της συμμετοχής της Α 78000

3^η εγγραφή: χρέωση μετοχικού κεφαλαίου της Β και αποθεματικών 35% δηλαδή 42000 και πίστωση των δικαιωμάτων μειοψηφίας 42000

4^η εγγραφή: χρέωση αποθεματικών της Α 12000 και πίστωση της συμμετοχής της Α 12000

Άσκηση 4

Αξία κτήσεως συμμετοχής < από εσωτερική λογιστική αξία (Πιστωτική διαφορά)

Δίνονται τα στοιχεία ισολογισμών των εταιριών Α και Β από τις οποίες η Α μετέχει στο κεφάλαιο της Β κατά 55%.

	A	B
ΓΗΠΕΔΑ	100000	50000
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	80000	50000
ΜΗΧΗΝΗΜΑΤΑ	40000	40000
ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ	60000	
ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΑ	70000	30000
ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ	50000	30000
ΣΥΝ.ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ	400000	200000
ΜΕΤΧ.ΚΕΦΑΛΑΙΟ	200000	80000
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ	120000	50000
ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	80000	70000
ΣΥΝ.ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ	400000	200000

Να γίνει η ενοποίηση των ισολογισμών των δύο εταιριών αφού υποθέσουμε ότι η διαφορά μεταξύ της αξίας κτήσεως και της συμμετοχής της Α στην Β οφείλεται εναλλακτικά στις ακόλουθες περιπτώσεις:

1. Ότι τα μηχανήματα είναι υπερτιμημένα στον ισολογισμό κατά το αντίστοιχο ποσό.
2. Ότι η αξία της επιχείρησης με βάση την αποδοτικότητα της είναι μειωμένη κατά το αντίστοιχο ποσό.
3. Ότι η συμμετοχή αγοράστηκε φτηνά άρα έχουμε κέρδος.

ΛΥΣΗ

1. Υπερτιμημένα μηχανήματα

Αξία κτήσεως συμμετοχής 60000 μείον την αναλογία της Α στην καθαρή θέση της Β 55% στις 130000 δηλαδή 71500 μας δίνει **πιστωτική διαφορά 11500**

	A	B	ΧΡΕΩΣΗ	ΠΙΣΤΩΣΗ	ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ
ΓΗΠΕΔΑ	100000	50000			150000
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	80000	50000			130000
ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ	40000	40000		11500	68500
ΣΥΜ/ΧΕΣ	60000			60000	0
ΚΥΚΛ/ΚΑ	70000	30000			100000
ΔΙΑΘ/ΜΑ	50000	30000			80000
ΣΥΝ.ΕΝ	400000	200000			528500
ΜΤΧ.ΚΕΦ	200000	80000	44000 36000		200000
ΑΠΟΘ.	120000	50000	27500 22500		120000
ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	80000	70000			150000
ΔΙΑΦ.ΑΝΑΠΡΟΣ.			11500	11500	
ΔΙΚ.ΜΕΙΟΨ				58500	58500
ΣΥΝ.ΠΑΘ	400000	200000			528500

1^η εγγραφή: χρέωση διαφορών αναπροσαρμογής 11500 και πίστωση των μηχανημάτων 11500

2^η εγγραφή: χρέωση μετοχικού κεφαλαίου και αποθεματικών της Β 55% δηλαδή 71500 και πίστωση της συμμετοχής της Α 60000 και των διαφορών αναπροσαρμογής 11500

3^η εγγραφή: χρέωση μετοχικού κεφαλαίου και αποθεματικών της Β 45% δηλαδή 58500 και πίστωση των δικαιωμάτων μειοψηφίας 58500

2. Μειωμένη αποδοτικότητα

	A	B	ΧΡΕΩΣΗ	ΠΙΣΤΩΣΗ	ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ
ΓΗΠΕΔΑ	100000	50000			150000
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	80000	50000			130000
ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ	40000	40000			80000
ΣΥΜ/ΧΕΣ	60000			60000	0
ΚΥΚΛ/ΚΑ	70000	30000			100000
ΔΙΑΘ/ΜΑ	50000	30000			80000
ΣΥΝ.ΕΝ	400000	200000			540000
ΜΤΧ.ΚΕΦ	200000	80000	44000 36000		200000
ΑΠΟΘ.	120000	50000	27500 22500		120000
ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	80000	70000			150000
ΔΙΑΦ.ΑΝΑΠΡΟΣ.					
ΠΡΟΒΛ.ΥΠΟΤΙΜ				11500	11500
ΔΙΚ.ΜΕΙΟΨ				58500	58500
ΣΥΝ.ΠΑΘ	400000	200000			540000

1^η εγγραφή: χρέωση μετοχικού κεφαλαίου και αποθεματικών της Β 55% δηλαδή 71500 και πίστωση της συμμετοχής της Α 60000 και των διαφορών ενοποίησης 11500

2^η εγγραφή: χρέωση μετοχικού κεφαλαίου και αποθεματικών της Β 45% δηλαδή 58500 και πίστωση των δικαιωμάτων μειοψηφίας 58500

3. Κέρδος

	A	B	ΧΡΕΩΣΗ	ΠΙΣΤΩΣΗ	ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ
ΓΗΠΕΔΑ	100000	50000			150000
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	80000	50000			130000
ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ	40000	40000			80000
ΣΥΜ/ΧΕΣ	60000			60000	0
ΚΥΚΛ/ΚΑ	70000	30000			100000
ΔΙΑΘ/ΜΑ	50000	30000			80000
ΣΥΝ.ΕΝ	400000	200000			540000
ΜΤΧ.ΚΕΦ	200000	80000	44000 36000		200000
ΑΠΟΘ.	120000	50000	27500 22500		120000
ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	80000	70000			150000
ΔΙΑΦ.ΑΝΑΠΡΟΣ.					
ΕΙΔ.ΑΠΟΘΕΜΑ				11500	
ΔΙΚ.ΜΕΙΟΨ				58500	58500
ΣΥΝ.ΠΑΘ	400000	200000			540000

1^η εγγραφή: χρέωση μετοχικού κεφαλαίου και αποθεματικών της Β 55% δηλαδή 71500 και πίστωση της συμμετοχής της Α 60000 και των διαφορών ενοποίησης 11500

2^η εγγραφή: χρέωση μετοχικού κεφαλαίου και αποθεματικών της Β 45% δηλαδή 58500 και πίστωση των δικαιωμάτων μειοψηφίας 58500

Άσκηση 5

Έμμεσες συμμετοχές

Δίνονται οι παρακάτω ισολογισμοί συνδεδεμένων εταιριών.

	A	B	Γ
ΠΑΓΙΑ	50000		
ΣΥΜ/ΧΗ Β 70%	90000		
ΣΥΜ/ΧΗ Γ 60%		35000	
ΑΎΛΕΣ	40000	40000	20000
ΠΕΛΑΤΕΣ	50000	50000	30000
ΤΑΜΕΙΟ	40000	45000	30000
ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΑ	30000	30000	20000
ΣΥΝ.ΕΝΕΡΓΗΤ.	300000	200000	100000
ΜΤΧ.ΚΕΦ.	150000	60000	40000
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ	80000	30000	20000
ΒΡΑΧ.ΥΠΟΧΡ.	40000	55000	20000
ΜΑΚΡ.ΥΠΟΧΡ.	30000	55000	20000
ΣΥΝ.ΠΑΘΗΤ.	300000	200000	100000

Η Α απέκτησε τη συμμετοχή της Β στις 31/12/2004.

Η Β απέκτησε τη συμμετοχή της Γ στις 31/12/2003, με Καθαρή θέση της Γ: 60000.

Ζητείται:

Να προσδιοριστεί η διαφορά της τιμής κτήσεως της συμμετοχής της Α.

Να προσδιοριστούν τα δικαιώματα μειοψηφίας.

Να γίνουν οι εγγραφές ενοποίησης και τελικά να καταρτιστεί ο ενοποιημένος ισολογισμός των εταιριών Α, Β, Γ.

ΛΥΣΗ

Η Α απέκτησε τη συμμετοχή της Β 90000

Μείον τη συμμετοχή της Γ 35000

Ισούται $55000 \times 70\% = 38500$

Συν το 60% του 70% της καθαρής θέσης της Γ 60000

Ισούται με 25200

Σύνολο 63700

Υπεραξία 26300

Συμμετοχές στην Γ

$60000 \times 60\% = 36000$

Μείον αρχική συμμετοχή 35000

Αυξ. Συμ/χής της Β στην Γ 1000

	A	B	Γ	ΧΡΕΩΣΗ	ΠΙΣΤΩΣΗ	ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ
ΠΑΓΙΑ	50000					50000
ΣΥΜ/ΧΗ Β 70%	90000				90000	
ΣΥΜ/ΧΗ Γ 60%		35000		1000	36000	
ΑΎΛΕΣ	40000	40000	20000			100000
ΠΕΛΑΤΕΣ	50000	50000	30000			130000
ΤΑΜΕΙΟ	40000	45000	30000			115000
ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΑ	30000	30000	20000			80000
ΥΠΕΡΑΞΙΑ				26300		26300
ΣΥΝ.ΕΝΕΡΓΗΤ.	300000	200000	100000			501300
ΜΤΧ.ΚΕΦ.	150000	60000	40000	16000 24000 42000 18000		150000
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ	80000	30000	20000	8000 12000 21000 9000	1000	80000
ΒΡΑΧ.ΥΠΟΧΡ.	40000	55000	20000			115000
ΜΑΚΡ.ΥΠΟΧΡ.	30000	55000	20000			105000
ΔΙΚ.ΜΕΙΟΨΗΦΙΑΣ					24000 27300	51300
ΣΥΝ.ΠΑΘΗΤ.	300000	200000	100000			501300

1^η εγγραφή: χρέωση συμμετοχής της Γ 1000 και πίστωση αποθεματικών Β 1000

2^η εγγραφή: χρέωση μετοχικού κεφαλαίου και αποθεματικών της Γ με 40% 24000 και πίστωση δικαιωμάτων μειοψηφίας 24000

3^η εγγραφή: χρέωση μετοχικού κεφαλαίου και αποθεματικών της Γ με 60% 36000 και πίστωση συμμετοχής της Γ 36000

4^η εγγραφή: χρέωση μετοχικού κεφαλαίου και αποθεματικών της Β με 30% 27300 και πίστωση δικαιωμάτων μειοψηφίας 27300

5^η εγγραφή: χρέωση μετοχικού κεφαλαίου και αποθεματικών της Β με 70% 63700 και υπεραξία 26300 και πίστωση συμμετοχής της Β 90000

Άσκηση 6

Ενοποίηση με διαιτηρικές πράξεις

Δίνονται τα στοιχεία ισολογισμών των εταιριών Α και Β από τις οποίες η Α μετέχει στο κεφάλαιο της Β κατά 80%, η αξία συμμετοχής της Α στην Β παρουσιάζει την τιμή που πλήρωσε η Α για την απόκτηση στο τέλος του προηγούμενου έτους όταν η καθαρή θέση της Β είχε ως εξής: **μετοχικό κεφάλαιο 40000 και αποθεματικά 22500.**

	A	B
ΓΗΠΕΔΑ	80000	50000
ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ	80000	50000
ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ	50000	
ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΑ	60000	50000
ΑΎΛΕΣ	30000	50000
ΠΕΛΑΤΕΣ	50000	25000
ΤΑΜΕΙΟ	50000	25000
ΧΡΕΟΓΡΑΦΑ		
ΣΥΝ.ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ	400000	250000
ΜΕΤΧ.ΚΕΦΑΛΑΙΟ	200000	100000
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ	100000	40000
ΒΡ.ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	50000	60000
ΜΑΚΡ.ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	50000	50000
ΣΥΝ.ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ	400000	250000

Κατά την διάρκεια του έτους 2005 έχουν γίνει οι ακόλουθες διαιτηρικές πράξεις:

1. Η Α έχει εκδώσει ομολογιακό δάνειο 300000 στο οποίο συμμετέχει η Β κατά 40%.
2. Η Α έχει πουλήσει στη Β εμπορεύματα με **τεμ.100 κόσ/τεμ 10 συν 1000 τιμ.πωλ. 15 συν.αξ 1500.**
3. Η Β έχει πουλήσει στη Α εμπορεύματα με **τεμ.80 κόσ/τεμ 10 συν 800 τιμ.πωλ. 16 συν.αξ 1280.**
4. Στις 31/12/2005 η Β πουλάει στην Α ένα μηχάνημα καθαρής αναπόσβεστης αξίας 50000 αντί 80000 (συντελεστής απόσβεσης 25%).
5. Η Α έχει τιμολογήσει στην Β έσοδα ύψους 10000.

Να γίνει ο ενοποιημένος ισολογισμός με τις εξής μεθόδους:

- Ολική ενοποίηση ως προς την αρχική συμμετοχή.
- Μερική εξάλειψη του κέρδους ως προς τις μετέπειτα διαιτηρικές πράξεις

ΛΥΣΗ

	A	B	ΧΡΕΩΣΗ	ΠΙΣΤΩΣΗ	ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ
ΓΗΠΕΔΑ	80000	50000			130000
ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ	80000	50000		24000	106000
ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ	50000			50000	
ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΑ	60000	50000		884	109116
ΑΎΛΕΣ	30000	50000			80000
ΠΕΛΑΤΕΣ	50000	25000			75000
ΤΑΜΕΙΟ	50000	25000			75000
ΧΡΕΟΓΡΑΦΑ				12000	(120000)
ΥΠΕΡΑΞΙΑ					
ΣΥΝ.ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ	400000	250000			455116
ΜΕΤΧ.ΚΕΦΑΛΑΙΟ	200000	100000			200000
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ	100000	40000		8980	91020
ΒΡ.ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	50000	60000			110000
ΜΑΚΡ.ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	50000	50000	120000		20000
ΔΙΑΦ.ΑΝΑΠΡ					
ΔΙΚ.ΜΕΙΟΨΗΦΙΑΣ				34096	34096
ΣΥΝ.ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ	400000	250000			455116

1^η εγγραφή: χρέωση αποθεματικών Α 500 και πίστωση εμπορευμάτων Β 500

2^η εγγραφή: χρέωση αποθεματικών της Β 480 και πίστωση εμπορευμάτων Α 80% 384 και δικαιωμάτων μειοψηφίας 20% 96

3^η εγγραφή: χρέωση αποθεματικών της Β με 60% 30000 και πίστωση μηχανημάτων 80% 24000 και δικαιωμάτων μειοψηφίας 20% 6000

4^η εγγραφή: χρέωση αποθεματικών της Α 10000 και πίστωση αποθεματικών της Β 10000

5^η εγγραφή: χρέωση μετοχικού κεφαλαίου και αποθεματικών της Β με 80% 50000 και πίστωση συμμετοχής της Α 50000

6^η εγγραφή: χρέωση μετοχικού κεφαλαίου και αποθεματικών της Β 20% 28000 και πίστωση δικαιωμάτων μειοψηφίας 28000

7^η εγγραφή: χρέωση μακρόχρονες υποχρεώσεις 120000 πίστωση χρεόγραφα της Β 120000

Άσκηση 7

Συμμετοχές σε συγγενείς επιχειρήσεις

Η εταιρεία «Δ» ΑΕ κατέχει το 30% των Κ.Ο μετοχών της «Ζ» ΑΕ, και έχει σκοπό την μακρόχρονη κατοχή των.

Η «Δ» ανήκει σε ένα όμιλο εταιριών, και συνεπώς υπόκειται σε ενοποίηση των οικονομικών της καταστάσεων.

Η Δ αγόρασε την συμμετοχή της Ζ στις 31/12/04 έναντι **500000€**

Η καθαρή θέση της Ζ την 31/12/05 ήταν: **μετοχικό κεφάλαιο 400000€**

Αποθεματικά 800000€

Σύνολο 1200000€

Η διαφορά μεταξύ ΤΚΣ και ΕΛΑ οφείλεται εξίσου στα ακόλουθα:

- Υποεκτίμηση παγίων της Ζ (κτιρίων με συντελεστή απόσβεσης 5%)
- Σε άυλα πάγια στοιχεία μη απεικονιζόμενα στον ισολογισμό της Ζ

Κατά τη διάρκεια της χρήσης 2005 πραγματοποιούνται τα ακόλουθα:

- ✓ Η Ζ πραγματοποίησε συνολικά καθαρά κέρδη μετά από φόρους και πριν την διανομή ίσον με: **150000€**

Διανομή σαν μέρισμα το: **30% (45000€)**

- ✓ Η Δ πουλάει εμπορεύματα στην Ζ συνολικής αξίας: **100000€**

Στα οποία υπάρχει περιθώριο κέρδους ίσον με: **25%**

Το **40%** των εμπορευμάτων δεν έχει πουληθεί μέχρι τέλους του έτους.

- ✓ Η Ζ πουλάει εμπορεύματα στην Δ συνολικής αξίας: **90000€**

Στα οποία υπάρχει περιθώριο κέρδους ίσον με: **20%**

Το **30%** των εμπορευμάτων δεν έχει πουληθεί μέχρι τέλους του έτους.

Ζητείται:

- ο Να δοθεί απάντηση ως προς το εάν έχουμε περίπτωση ενοποίησης οικονομικής κατάστασης της Ζ ή διαφορετικό χειρισμό.

- ο Να υπολογισθεί και να παρουσιαστεί στον ισολογισμό της Δ στην Ζ κατά την 31/12/05 και να γίνουν οι ημερολογιακές εγγραφές στα βιβλία της Δ.
- ο Να υπολογισθεί και να παρουσιαστεί στον ισολογισμό της Δ στην Ζ κατά την 31/12/04 και να γίνουν οι ημερολογιακές εγγραφές στα βιβλία της Δ, και στο ημερολόγιο ενοποίησης.

ΛΥΣΗ

- ❖ Είναι προφανές ότι δεν έχουμε περίπτωση «θυγατρικής επιχείρησης» λόγω του ότι η Δ δεν έχει ούτε την πλειοψηφία του μετοχικού κεφαλαίου ή δικαιωμάτων της Ζ, ούτε ασκεί κυριαρχική επιρροή στην Ζ με κάποιο άλλο τρόπο. Λόγω του ότι έχει ποσοστό >20% του μετοχικού κεφαλαίου δεχόμαστε ότι ασκεί ουσιώδη επιρροή. Επειδή η Δ ανήκει σε όμιλο εταιριών και οι οικονομικές της καταστάσεις υπόκεινται σε ενοποίηση, η συμμετοχή της Ζ καταχωρείται στην κατηγορία των συμμετοχών σε συγγενείς επιχειρήσεις. Επίσης η επιχείρηση Ζ δεν υπόκειται σε ενοποίηση όσον αφορά τα στοιχεία του ισολογισμού της αλλά γίνεται ενοποίηση μόνο όσον αφορά τα καθαρά κέρδη ή τις ζημιές της με την μέθοδο της καθαρής θέσης.

❖ Ημερολογιακές εγγραφές στα βιβλία της Δ.

1^η εγγραφή: χρεώνω τις συμμετοχές σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις 5000000€ και πιστώνω τα διαθέσιμα 5000000€ για την απόκτηση της συμμετοχής.

Η Δ αγόρασε την συμμετοχή της Ζ 500000 μείον το 30% της καθαρής θέσης 1200000 ισούται με **1400000€**

Η οποία οφείλεται σε υποεκτίμηση παγίων της Ζ 70000 και σε άυλα πάγια στοιχεία μη απεικονιζόμενα στον ισολογισμό της Ζ 70000.

Απεικόνιση στις οικονομικές καταστάσεις της Ζ 31/12/2005
Ισολογισμός

Συμμετοχές σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις 500000€

Αποτελέσματα χρήσης

Έσοδα από συμμετοχές 0

Απεικόνιση στις ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις του ομίλου
31/12/04

Ενοποιημένος ισολογισμός

Συμμετοχές σε συγγενείς επιχειρήσεις 500000€

Λόγω:εσωτερικής λογιστικής αξίας 360000€

Αυλών πάγιων στοιχείων 70000€

Υποεκτίμηση παγίων 70000€

Ενοποιημένα αποτελέσματα χρήσης

Κέρδη/(Ζημιές) συμμετοχών σε συγγενείς επιχειρήσεις 0

❖ Υπολογισμοί για την απεικόνιση της συμμετοχής στην Δ και
στις ενοποιημένες καταστάσεις του ομίλου.

A. λογιστική αξία συμμετοχής 31/12/04	500000€
Συν κέρδη προς διανομή (30%των 150000)	45000€
Σύνολο	545000€
Μείον μερίσματα πληρωθέντα (30%των 45000)	13500€
Μείον απόσβεση υπεραξίας (20%των 70000)	14000€
Μείον απόσβεση παγίων (5%των 70000)	3500€
Σύνολο	514000€
B. η Δ πουλάει εμπορεύματα στην Z	100000€
Εκ των οποίων έχουμε απόθεμα 40%	40000€
Στα οποία υπάρχει περιθώριο κέρδους 25%	10000€
Η Z πουλάει εμπορεύματα στην Δ	90000€
Εκ των οποίων έχουμε απόθεμα 30%	27000€
Στα οποία υπάρχει περιθώριο κέρδους 20%	5400€
Κέρδος που αναλογεί 25%	1350€
Σύνολο διεταιρικού κέρδους	11350€
Νέα αξία συμμετοχής στη Z στη 31/12/05 ισούται με 514000-11350	
	502650€

Ημερολογιακές εγγραφές στα βιβλία της Δ

1^η εγγραφή: χρέωση συμμετοχών σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις 45000 και πίστωση έσοδα από συμμετοχές 45000.

2^η εγγραφή: χρέωση ταμείο 13500 και πίστωση συμμετοχών σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις 13500.

3^η εγγραφή: χρέωση έσοδα από συμμετοχές 17500 και πίστωση συμμετοχών σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις 17500.

Εγγραφές στο ημερολόγιο ενοποίησης του ομίλου

1^η εγγραφή: χρέωση έσοδα από συμμετοχές 11350 και πίστωση συμμετοχών σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις 11350.

Απεικόνιση στις οικονομικές καταστάσεις της Δ 31/12/05

Ισολογισμός

Συμμετοχές σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις 514000€

Αποτελέσματα χρήσης

Έσοδα από συμμετοχές 27500€

Απεικόνιση στις ενοποιημένες καταστάσεις του ομίλου 31/12/05

Συμμετοχές σε συγγενείς επιχειρήσεις 502650€

Λόγω εσωτερικής λογιστικής αξίας 380150€

Υποεκτίμηση παγίων 66500€

Άυλων πάγιων στοιχείων 56000€

Ενοποιημένα αποτελέσματα χρήσης

Κέρδη/(Ζημιές) συμμετοχών σε συγγενείς επιχειρήσεις

16150

Βιβλιογραφία

Γεώργιος Στ. Αληφαντής, Αθήνα 1998. «ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις»

Νικόλαος Πρωτοψάλτης, Αθήνα 2005. «ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις, ενοποίηση των επιχειρήσεων»

Ηλίας Δεδούσης, Αθήνα 1994. «γενικές αρχές λογιστικής»